

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

MAGISTERSKÉ KOMBINOVANÉ

STUDIUM

2013–2015

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Jolana Barnová

Osobnost a úloha výchovného poradce na základní škole

Praha 2015

Vedoucí diplomové práce:

PaedDr. Viola Rašínová

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

MASTER COMBINED STUDIES

2013-2015

DIPLOMA THESIS

Jolana Barnová

**Character and the role of guidance counsellor at the
primary school**

Prague 2015

The Diploma Thesis Work Supervisor:

PaedDr. Viola Rašínová

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Jméno autorky: Jolana BARNOVÁ

Poděkování

Chtěla bych poděkovat vedoucí diplomové práce PaedDr. Viole Rašínové za její cenné rady, pomoc a čas, který mi věnovala.

Anotace

Diplomová práce s názvem „Osobnost a úloha výchovného poradce na základní škole“ poskytuje ve své teoretické části vhled do problematiky výchovných poradců, kteří působí v institucionálním vzdělávání, konkrétně na základní škole. Vlastní vhled do problematiky je komparován s názory renomovaných autorů a odborníků z oblasti pedagogické, psychologické a speciálně pedagogické.

Cílem praktické části práce je pak průzkum za pomoci metod pedagogického průzkumu (dotazník a analýza dat), který je směřován na respondenty z pedagogického prostředí základní školy. Tento průzkum se zaměřuje na fakt, jak vnímají osobnost a úlohu výchovného poradce samotní učitelé základních škol, jaký vliv má tento poradce na utváření pozitivního klima třídy a jaká je jeho úloha v oblasti kariérového poradenství.

Klíčové pojmy

ADHD, dotazníková šetření, etický kodex, individuální vzdělávací plán, integrace, speciální vzdělávací potřeby, specifické poruchy učení a chování, školní poradenství, třídní klima, výchovný poradce, základní škola.

Annotation

This dissertation called “Personality and a role of a guidance counsellor at an elementary school” provides in its theoretical part the insight into issues of the guidance counsellors who work at the education facilities, especially at the elementary schools. The personal insight is compared with opinions of some respected authors and specialists at the pedagogical, psychological and remedial education fields.

The aim of the practical part is based on a questionnaire survey in which the methods of pedagogical research (questionnaire and data processing/analysis) were used. Teachers at the elementary schools were the respondents. The survey is focused on how the elementary school teachers schools themselves perceive the personality and the role of a guidance counsellor, if a guidance counsellor can have a good influence on the positive classroom climate and what is the role of a guidance counsellor as career advisor.

Key words

Attention Deficit Hyperactivity Disorder, Classroom climate, Educational Guidance, Elementary school, Ethics code, Guidance counsellor, Individual Education Plan, Integration, Learning and behaviour disability, Questionnaire Sarveys, Special educational needs.

OBSAH

ÚVOD.....	9
TEORETICKÁ ČÁST	11
1 VYMEZENÍ KLÍČOVÝCH POJMŮ	11
2 VÝCHOVNÉ PORADENSTVÍ.....	16
2.1 Výchovné poradenství v historickém kontextu	18
2.2 Osobnost výchovného poradce	20
2.3 Kvalifikační předpoklady výchovného poradce	22
2.4 Standardy kurzů pro výchovného poradce.....	23
2.5 Kompetence a etické zásady výchovného poradce.....	24
3 VÝCHOVNÝ PORADCE A SPOLUPRACUJÍCÍ ORGANIZACE	26
3.1 Pedagogicko - psychologické poradny	26
3.2 Speciálně pedagogická centra	28
3.3 Orgán sociálně – právní ochrany dětí	30
3.4 Střediska výchovné péče.....	32
4 ASPEKTY SOUVISEJÍCÍ S VÝCHOVNÝM PORADENSTVÍM.....	33
4.1 Specifické poruchy učení a chování	34
4.1.1 Poruchy pozornosti a hyperaktivita ADHD.....	36
4.1.2 Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami	38
4.2 Spolupráce rodiny a školy.....	40
4.3 Komunikace a řešení výchovných problémů.....	41
4.4 Kariérové poradenství.....	44
4.5 Individuální vzdělávací plán	45
PRAKTICKÁ ČÁST	48
5 CÍLE PRŮZKUMU, STANOVENÍ HYPOTÉZ.....	48
5.1 Metodologie	49
5.2 Charakteristika vzorku respondentů	50
5.3 Průzkumné šetření.....	53
5.4 Vyhodnocení výsledků průzkumu	75

ZÁVĚR	80
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	83
SEZNAM ZKRATEK	86
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ	87
SEZNAM PŘÍLOH.....	89

ÚVOD

Současné školství a institucionální vzdělávání se potýká s celou řadou problémů, které je potřeba akutně řešit. Významnou problematikou v systému institucionálního vzdělávání jsou poruchy učení a chování u žáků základních škol. Žáci, kteří trpí poruchou učení a chování, jsou v oblasti školního vzdělávání výrazně handicapováni oproti žákům, kteří tyto problémy nemají. Proto také přístup k těmto žákům musí být odlišný a specifický. Z odborného pedagogicko - psychologického hlediska dnes již nestačí alibisticky argumentovat tím, že je dítě zlobivé, ale je potřeba zaměřit se na jeho osobnost a nalézt možnosti, jakým způsobem mu v jeho problému pomoci.

Významnou skupinou žáků, kteří navštěvují primární vzdělávání, jsou také žáci se speciálními vzdělávacími potřebami, kteří jsou znevýhodněni oproti většinové populaci dětí v oblasti zdravotní, psychické či sociální. Současné školství se ubírá cestou integrace a inkluze dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami. K úspěšné a kvalitní integraci či inkluzi těchto žáků je zapotřebí, aby také přístup pedagogů byl specifický a byly respektovány potřeby těchto žáků, jejich individuální tempo. Aby v těchto případech byly aplikovány přiměřené didaktické přístupy učitelů s ohledem na formu a stupeň postižení či znevýhodnění.

K řešení zmíněné problematiky přispívají také různé instituce. Těmi nejdůležitějšími a odborně fundovanými jsou školská poradenská zařízení (pedagogicko – psychologické poradny a speciálně pedagogická centra). Na úrovni školy pak v tomto sehrává významnou roli institut výchovného poradce, který v současné době působí na každé základní škole. Jeho služby, tedy poradenskou pomoc, mohou využívat jak sami žáci, kteří se potýkají s nějakým výchovným problémem nebo problémem v oblasti učení, či školní úspěšnosti, tak také zároveň jejich rodiče.

Problematikou specifických poruch učení a chování, výchovným poradenstvím a edukací dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami se zabývá celá řada renomovaných odborníků a autorů z oblasti pedagogické, psychologické a speciálně pedagogické. Z domácích autorů je důležité jmenovat alespoň Davida Čápa (*Výchovné poradenství*), Evu Česnekovou a Hanu Kučerovou (*Psychopatologie a psychiatrie: pro psychology a speciální pedagogy*), Marii Vítkovou (*Integrativní speciální pedagogika: integrace školní a sociální*), Richarda Jedličku (*Výchovné problémy s žáky z pohledu hlubinné psychologie*), Karla Kaprálka a Zdeňka Běleckého (*Jak napsat a používat individuální vzdělávací program*), Věru Pokornou (*Teorie a náprava vývojových poruch učení a chování*) nebo Romana Procházku (*Teorie a praxe poradenské psychologie*). Ze zahraničních autorů, kteří se zabývají zmíněnou problematikou, pak stojí za zmínku jmenovat alespoň Chrise Kyriacou (*Řešení výchovných problémů ve škole*) nebo MUNDEN, Alison Munden a Jona Arceluse (*Poruchy pozornosti a hyperaktivita: přehled současných poznatků a přístupů pro rodiče a odborníky*).

Cílem této diplomové práce je posoudit z různých úhlů pohledu přínos a míru vlivu výchovného poradce, který působí na základní škole, na žáky, jakým způsobem ovlivňuje integraci žáků se specifickými poruchami učení, žáků s výchovnými problémy, nebo do jaké míry je nápomocen při volbě jejich budoucí profesní dráhy. Teoretická část vymezuje elementární pojmy spojené s touto problematikou, zabývá se také osobností výchovného poradce, jeho kompetencemi a kvalifikačními předpoklady pro výkon této funkce.

Praktická část práce pak za pomoci metody pedagogického průzkumu (metody dotazníku) provádí průzkumné šetření na vybraném vzorku učitelů a učitelek základních škol, do jejichž třídy jsou integrováni žáci se speciálními vzdělávacími potřebami a zjišťuje jejich pohled na práci výchovného poradce v jejich škole.

TEORETICKÁ ČÁST

1 VYMEZENÍ KLÍČOVÝCH POJMŮ

Tato kapitola se bude zabývat vymezením klíčových pojmů, které jsou spojeny s problematikou žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, specifickými poruchami učení a chování, a také s problematikou výchovného poradenství v systému institucionálního vzdělávání na základních školách.

Specifické vývojové poruchy učení do značné míry ovlivňují školní úspěšnost žáků na základní škole. Dítě, které má specifické poruchy učení, jako jsou například dyslexie, dysgrafie, dysortografie, dyskalkulie aj., má také ztíženou pozici ve vzdělávání, oproti ostatním dětem, které těmito poruchami netrpí.

Podle Hartla a Hartlové se porucha učení někdy nazývá také specifickou vývojovou poruchou školních dovedností. Projevuje se zejména zhoršenou schopností při osvojování školních dovedností, zejména čtení, psaní, počítání, gramatiky, která není důsledkem nedostatku příležitostí k učení, špatných učebních metod, ani poškození nebo onemocnění mozku, nekoordinované sluchové či zrakové vady, příp. mentální retardace nebo výrazně snížené inteligence. Předpokládá se blíže neurčená biologická dysfunkce, častější u hochů, než u dívek; projevuje se specifickou nedostatečností alespoň v jedné školní dovednosti, ve stupni, který lze očekávat u méně než 3% školních dětí, a tato vývojová odchylka se v náznacích projevila už v předškolním věku.¹

Dalším termínem, který je jedním z klíčových v této diplomové práci, je termín poruchy chování. Dítě, které trpí specifickými poruchami chování, má ve škole značné problémy s učivem. Jeho chování negativně ovlivňuje nejen jeho samotného, ale také

¹ HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Velký psychologický slovník*. Vyd. 4., V Portálu 1. Ilustrace Karel Nepraš. Praha: Portál, 2010, str. 429.

vrstevníky, kteří se s ním dostávají do každodenního styku. Poruchy chování mohou v některých případech vyústit až v agresivitu, a to buď verbální, nebo fyzikou.

„Poruchy chování – projevy chování dětí a mládeže, které nerespektují ustálené společenské normy. Vyskytují se hlavně u sociálně narušené mládeže, ale také u jedinců s jiným typem postižení. K jejich vzniku přispívá vliv nevhodného nebo nedostatečného výchovného působení a vlivy sociální nebo určité dispozice osobnosti na podkladě centrálního nervového systému (v tom případě se označují jako vývojové nebo specifické poruchy chování, hyperkinetický syndrom, v poslední době pod vlivem americké odborné literatury rovněž jako syndrom ADHD, tj. porucha pozornosti provázená hyperaktivitou, popř. ADD, tam, kde porucha pozornosti hyperaktivitou provázena není). Poruchy chování můžeme hodnotit podle jejich společenské závažnosti a důsledků pro život jedince, např. dětský vzdor, záškoláctví, toxikomanie, loupež, agresivita aj.“²

Činnost výchovného poradce, který působí na základní škole, je v současném institucionálním vzdělávání nezastupitelná. Jeho odborné poradenské služby jsou součástí edukačního procesu. Výchovný poradce pomáhá dětem a jejich rodičům řešit závažné problémy v oblasti chování, školní úspěšnosti, plní však také úlohu poradce v oblasti kariérového poradenství.

„Výchovný poradce – učitel, který absolvoval specializační studium a působí v rámci systému výchovného poradenství na základních, středních a speciálních školách. Hlavní úkoly: 1. informační činnost pro žáky, rodiče, pedagogické pracovníky i pracovníky mimo resort školství; 2. sledování a hodnocení vývoje žáků včetně diagnostické činnosti; 3. vlastní návrhy na opatření v rámci výchovy a vzdělávání žáků ve škole; 4. konzultační služby pro žáky a rodiče; 5. metodická pomoc třídním učitelům, ostatním pedagogickým pracovníkům v daných oblastech.“³

² PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. 2009. *Pedagogický slovník*. 6., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, str. 208. – 209.

³ PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. 2009. *Pedagogický slovník*. 6., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, str. 347.

Výchovné poradenství je odbornou poradenskou činností, která se uskutečňuje prostřednictvím školských poradenských zařízení buďto v pedagogicko – psychologických poradnách a speciálně pedagogických centrech, nebo také prostřednictvím odborných poradenských pracovníků přímo v konkrétní škole nebo školském zařízení.

„Výchovné poradenství – v ČR existuje soustava školských poradenských služeb, jejichž fungování stanovuje vyhláška MŠMT ČR č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. Poradenské služby jsou poskytovány dětem, žákům, studentům, jejich zákonným zástupcům, školám a školským zařízením, a to bezplatně. Typy školských poradenských zařízení jsou a) pedagogicko – psychologická poradna; b) speciálně pedagogické centrum. Vyhláška vymezuje obsah poradenských služeb, které se týkají zejména psychologické a speciálně pedagogické diagnostiky a intervence, informační a metodické činnosti, přípravy podkladů pro vzdělávací opatření, dokumentace aj.,“⁴

V systému školních poradenských zařízení, hrají primární roli dvě instituce, které poskytují odbornou poradenskou a diagnostickou pomoc účastníkům edukačního procesu (žákům, rodičům, pedagogům aj.). Speciálně pedagogické centrum je zaměřené na pomoc dětem se speciálními vzdělávacími potřebami. Druhým školským poradenským zařízením je pedagogicko - psychologická poradna.

„Speciálně pedagogické centrum (dále jen „SPC“ nebo "centrum") je školské poradenské zařízení, které poskytuje poradenské služby dětem, žákům, studentům se zdravotním postižením (dále jen "žák"), jejich rodičům - zákonným zástupcům, školám a školským zařízením. Standardní poradenské služby jsou poskytovány bezplatně, na základě žádosti žáků, zákonných zástupců nezletilých žáků, škol nebo školských zařízení. Podmínkou poskytnutí poradenské služby je písemný souhlas žáka (jeho zákonného zástupce). Žák (jeho zákonný zástupce), je předem informován o všech podstatných náležitostech poskytované služby, zejména o povaze, rozsahu, trvání, cílech a

⁴ PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. 2009. *Pedagogický slovník*. 6., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, str. 346.

*postupech, o všech předvídatelných rizicích a dopadech, které mohou vyplynout z jejího poskytování i možných následků toho, když poradenská služba nebude poskytnuta.*⁵

„Pedagogicko – psychologická poradna je jedním ze tří typů školských poradenských zařízení vedle speciálně poradenských center a školních poradenských pracovišť. Poradna poskytuje pedagogicko – psychologickou pomoc (zajišťuje připravenost dětí pro školní docházku, pomáhá žákům, učitelům a rodičům v případech zvýšeného rizika žakovského neprospěchu, osobních či sociálních problémů žáků), speciálně pedagogickou pomoc (zajišťuje speciální vzdělávací potřeby znevýhodněných žáků, vypracovává odborné posudky pro jejich správné zařazení, radí učitelům i rodičům), poskytuje metodickou pomoc školám a provádí prevenci negativních jevů ve školách.“⁶

Školní metodik prevence je pedagogický pracovník, mezi jehož další povinnosti, kromě své primární pedagogické činnosti, má na starosti, spolu s výchovným poradcem, poskytování odborných poradenských služeb přímo ve škole. Zabývá se metodickou a koordinační činností, informační a poradenskou činností. Kvalifikační standardy školního metodika prevence jsou specifikovány v zákoně č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů.

Pokorná ve své publikaci uvádí, že výchovné a výukové problémy žáka, které se nedaří řešit přímo s učitelem, může rodič řešit využitím možnosti obrátit se na školního metodika prevence, který v dnešní době působí již na každé škole. Bývá to zpravidla učitel, který se kromě výuky zabývá také poradenskou činností v oblasti výchovně vzdělávací. Nabízí základní pomoc při studijních problémech nebo problémech s prospěchem žáka, při jeho obtížné adaptaci na školní prostředí, výchovných obtížích i pomoci při výběru budoucí školy, profese a zaměstnání. Školní metodici prevence obvykle prošli odborným vzdělávacím kurzem. V případě větších obtíží žáka mohou tyto metodici rodičům doporučit návštěvu některého specializovaného poradenského

⁵ HANÁK, Petr a Jan MICHALÍK. 2011. *Speciálně pedagogické centrum*. 1. Olomouc: Univerzita Palackého Olomouc, str. 4.

⁶ PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. 2009. *Pedagogický slovník*. 6., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, str. 196.

zařízení například pedagogicko - psychologické poradny nebo speciálně pedagogického centra.⁷

Pozitivní školní, potažmo třídní klima, je nezbytným předpokladem pro školní úspěšnost dítěte. Prostředí, ve kterém se žák pohybuje a tráví velkou část svého dne, musí být podnětné a klidné. Žák by se zde měl cítit dobře a bezpečně. Třídní klima přispívá k pohodě všech žáků ve třídě.

Podle Brady mají pojmy školní klima a klima školní třídy, velice široký obsah. Jedná se zejména o mikrosociální vlivy, jako jsou mezilidské vztahy, určitý typ spolupráce, soutěžení, nepřátelství nebo lhostejnost. U žáků pak tyto vlivy vyústí v určitý typ vztahu k učivu, učebním úlohám, jednotlivým předmětům a učitelům, ale i k důležitosti vzdělání pro život. Důležitým aspektem je sociální klima, které označuje jevy dlouhodobé, jež trvají řádově měsíce či roky. Jeho tvůrci jsou vedení školy, učitelé, žáci, zaměstnanci školy. Obsahově zahrnuje ustálené postupy vnímání, prožívání, hodnocení a reagování všech aktérů školy na to, co se ve škole odehrálo, právě odehrává, nebo má v budoucnosti odehrát. Důraz je kladen na to, jak klima vidí samotní aktéři vzdělávání, tedy subjektivní aspekty klimatu, nikoli na to, jaké klima objektivně je. Do školního a třídního klimatu patří také určité proměnné, jako je zařízení školy, procesy probíhající ve škole, způsob řízení školy, učitelova oddanost škole a pedagogické práci, zvláštnosti žáků školy, zvláštnosti učitelského sboru, způsob řízení výuky, morální kvality učitelů atd.⁸

⁷ POKORNÁ, Věra. 2001. *Teorie a náprava vývojových poruch učení a chování*. Vyd. 3., rozš. a opr. Praha: Portál, str. 27.

⁸ BRADA, Josef, Jan SOLFRONK a František TOMÁŠEK. 1996. *Vedení školy*. Praha: RAABE, str. D 2,5; 2. – 4.

2 VÝCHOVNÉ PORADENSTVÍ

Výchovné poradenství je součástí školského poradenského systému a je uskutečňováno přímo v konkrétních základních školách, jejichž fungování přesně vymezuje vyhláška Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky č. 72/2004 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. Tyto poradenské služby jsou primárně určeny žákům a studentům škol, jejich rodičům či zákonným zástupcům, pedagogům, školám a školským zařízením, a jsou zcela bezplatné. Do tohoto poradenského systému patří školská poradenská zařízení (pedagogicko – psychologické poradny, speciálně pedagogická centra) a také poradenské služby uskutečňované přímo na samotných školách. Do této kategorie spadají školní psycholog, výchovný poradce, školní speciální pedagog, metodik prevence aj.

Zmíněná vyhláška č. 72/2005 v § 2 mimo jiné vymezuje i účel poradenských služeb.

„Poradenské služby jsou určeny zejména k těmto účelům:

a) vytváření vhodných podmínek pro zdravý tělesný a psychický vývoj žáků, pro jejich sociální vývoj, pro rozvoj jejich osobnosti před zahájením vzdělávání a v průběhu vzdělávání, b) naplňování vzdělávacích potřeb a rozvíjení schopností, dovedností a zájmů před zahájením a v průběhu vzdělávání, c) prevenci a řešení výukových a výchovných obtíží, projevů různých forem rizikového chování, které předchází vzniku sociálně patologických jevů a dalších problémů, souvisejících se vzděláváním a s motivací k překonávání problémových situací, d) vytváření vhodných podmínek pro vzdělávání žáků se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním a sociálním znevýhodněním, e) vytváření vhodných podmínek, forem a způsobů práce pro žáky, kteří jsou příslušníky jiných kultur nebo etnických skupin, f) vytváření vhodných podmínek, forem a způsobů práce pro žáky nadané a mimořádně nadané, g) vhodné volbě vzdělávací cesty a pozdějšího profesního uplatnění, h) rozvíjení pedagogicko - psychologických a speciálně pedagogických znalostí a profesních dovedností pedagogických pracovníků ve školách a školských zařízeních, i) zmírňování důsledků

zdravotního postižení, zdravotního znevýhodnění a sociálního znevýhodnění a prevenci jeho vzniku.“⁹

Ve školském systému hraje výchovné poradenství velmi důležitou roli. Žáci a studenti se ve svém školním životě setkávají mnohdy se situacemi, se kterými si nedovedou sami poradit a pomoci jim neumí ani jejich rodina, jako primární sociální skupina, ve které žák vyrůstá. V tomto případě je možnost obrátit se na školské poradenské zařízení, které je po odborné stránce připraveno žákovi a jeho rodiči pomoci. Významnou roli však hraje výchovné poradenství také při pomoci samotným učitelům, kteří se během své pedagogické praxe setkávají s dětmi se specifickými problémy a mnohdy jim sami bez podpory poradenské služby nedokáží pomoci. Proto je výchovné poradenství určeno také pedagogickým pracovníkům samotným.

*„Není v silách jednotlivého učitele, aby se orientoval ve všech odborných otázkách a zvládl všechny pedagogické, speciálně pedagogické, psychologické, zdravotní, sociální a právní problémy, se kterými se setkává při své práci a které svými následky mohou nepříznivě ovlivňovat výsledky jeho hlavní činnosti. K jejich řešení nemá odborné kompetence, ani prostor, ani čas. Proto i v České republice fungují již přes padesát let pomocné poradenské služby, které mu mají pomáhat s řešením zejména speciálně výukových a výchovných otázek.“*¹⁰

Výchovné poradenství, je tedy v systému institucionálního vzdělávání nedílným elementem, který přispívá k řešení a eliminaci problémů, jež naše školství provázejí a zcela jistě nadále provázet budou.

⁹ ČESKÁ REPUBLIKA. Vyhláška o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. 2005. In: 72/2005. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, částka 20/2005, § 2.

¹⁰ ČÁP, David. 2009. *Výchovné poradenství: výklad je zpracován k právnímu stavu ke dni 1.12.2009.* Praha: Wolters Kluwer Česká republika, str. 11.

2.1 Výchovné poradenství v historickém kontextu

Jako každé odvětví má i pedagogické a psychologické poradenství svoji historii a svůj přirozený vývoj, nejen v naší zemi, ale i jinde ve světě. První pedagogicko – psychologické poradny vznikaly na území Československé socialistické republiky v padesátých letech dvacátého století, a to nejprve v Brně, Bratislavě a Košicích. Teprve poté vznikl tento druh poradny také na území našeho hlavního města. V celosvětovém kontextu začalo výchovné poradenství vznikat na přelomu devatenáctého a dvacátého století. S rozvojem školství a pedocentrického přístupu k dítěti, jako objektu výchovy a vzdělávání, vznikla potřeba poradenských služeb, jakožto součásti edukačního úsilí společnosti.

„Počátky poradenství ve světě datujeme právě do období kolem přelomu 19. a 20. století. Prvotně se nejednalo o typická poradenská zařízení, jak je známe dnes, ale o zařízení pro juvenilní delikventy – tedy pro řešení výrazných výchovných problémů, laboratoře pro výzkum dítěte, které se snažily najít obecné zákonitosti vývoje dítěte. Současně se však už tehdy jednalo o zařazování dětí do nově vznikajících speciálních škol – např. pro mentálně postižené - vznikaly poradny pro volbu povolání. Psychologické poradenství se konstituovalo i v souvislosti se vznikem eugenického hnutí. Osobně spojuji vznik poradenské služby ve světě s osobou amerického psychologa Lightnera Witmera, který v roce 1896 založil první psychologickou kliniku.“¹¹

Nástup a expanze výchovných poradenských služeb v Československu se vyvíjelo zpočátku méně progresivním způsobem a nemělo takový vzestup jako v okolním světě, zejména ve Spojených státech amerických, kde v té době působila celá řada pedagogických a psychologických reformátorů a odborníků, zabývajících se dětskou psychikou a vývojovými specifiky dítěte.

¹¹ ČÁP, David. 2009. *Výchovné poradenství: výklad je zpracován k právnímu stavu ke dni 1.12.2009.* Praha: Wolters Kluwer Česká republika, str. 21.

„V ČR (v Československu) se poradenství zpočátku vyvíjelo podobně jako ve vyspělém světě. Dominující poradenskou činností představovalo v prvních obdobích po první světové válce testování pro volbu povolání. Druhá světová válka a pozdější komunistický režim způsobily značné deformace v chápání úkolů poradenské služby ve školství i v naplňování této služby. Na určitou krátkou dobu po roce 1948 neexistovalo dokonce v Československu žádné poradenství. Bylo totiž pokládáno za zbytečné, protože se změnou společenského řádu měly vymizet problémy (neprospěch, záškoláctví, poruchy pramenící z bídy rodiny), dosavadní volbu povolání mělo nahradit plánované rozmisťování do škol a do pracovního procesu. Již ve druhé polovině padesátých let se jasně ukazovala nereálnost uvedených představ.“¹²

Podle Laceny I.: „Funkcia výchovného poradcu bola ustanovená v roku 1962 na základných školách a v priebehu sedemdesiatych a osemdesiatych rokov aj na stredných školách – jako jeden z troch článkov systému výchovného poradenstva. Druhý článok predstavovala pedagogicko – výchovná poradňa a tretím bola poradňa pre voľbu povolania, z ktorých vznikli pedagogicko – psychologické poradne.“¹²

¹² ČÁP, David. 2009. *Výchovné poradenství: výklad je zpracován k právnímu stavu ke dni 1.12.2009.* Praha: Wolters Kluwer Česká republika, str. 21.

¹²Lacena, Ivan. 2010. *Průručka pre výchovných poradcov.* Vyd. 1. V Praze: UJAK, str.8

2.2 Osobnost výchovného poradce

Výchovný poradce je jedním z mnoha odborných poradenských pracovníků, kteří působí v systému institucionálního vzdělávání a jsou součástí školských poradenských pracovišť. Zcela určitě je důležitým aspektem kvalitní poradenské činnosti v osobě výchovného poradce jeho odborná způsobilost. Nicméně pouze odbornost mnohdy nestačí. V osobě výchovného poradce se musí snoubit mnoho vlastností, které pak tvoří ucelený a správně fungující celek. Osobnostní předpoklady pro výkon této důležité funkce jsou velice důležité. Základem úspěchu je empatie, tedy to, že se výchovný poradce dovede vcítit do pocitů jedince, kterému se snaží pomoci a chápe tedy, s jakými problémy za ním jedinec přišel a dle toho se mu snaží pomoci.

„Výchovný poradce představoval a představuje i dnes první linii při poskytování odborných poradenských služeb ve škole. Na rozdíl od počátečních let má dnes mnohem více spolupracovníků/pomocníků přímo ve škole a ještě bohatší výběr odborných institucí mimo školu. Výchovný poradce má i širší možnosti ke svému působení, resp. lze říci, že se v mnoha školách setkává se stále rozsáhlejším spektrem otázek a problémů, s nimiž se na něj žáci, jejich rodiče i kolegové – učitelé obracejí.“¹³

Výše uvedená citace svědčí o tom, že výchovný poradce musí být všestranně vyzrálá osobnost a musí být jak kompetentním odborníkem, tak morálně a eticky vyzrálým jedincem. Pokud výchovného poradce navštíví žák, jeho rodič nebo učitel s nějakým problémem, musí na první pohled rozpoznat, zda tento odborník, na kterého se se svými problémy obracejí, působí věrohodně, vyznačuje se vlastnostmi jako je pochopení, umění naslouchat, či komunikovat tak, aby byla jeho komunikace vůči klientům ohleduplná a neprogresivní.

¹³ ČÁP, David. 2009. *Výchovné poradenství: výklad je zpracován k právnímu stavu ke dni 1.12.2009.* Praha: Wolters Kluwer Česká republika, str. 11.

Podle Vágnerové jsou také důležité postoje pedagoga (výchovného poradce) k jednotlivým žákům, kteří potřebují jeho pomoc. Tyto postoje zahrnují rozumovou i citovou složku a ty se projevují velkou dávkou empatie a očekáváním budoucích projevů. Zde se projevuje v plné míře osobnost učitele či výchovného poradce. Všechny složky jsou totiž ve vzájemné interakci, nelze tedy posuzovat dítě a jeho problémy například podle toho, jak je nám žák sympatický či nesympatický, protože toto může do značné míry ovlivňovat i naši profesionalitu a výsledky práce nejsou pak efektivní a nevedou k nápravě problému. Postoj, který si učitel nebo výchovný poradce k dítěti vytvoří, bude ovlivňovat jeho chování i očekávání do budoucna.¹⁴

Osobnostní předpoklady jsou tedy důležitým elementem výchovného poradenství a také úspěšnosti výchovného poradce. Do práce výchovného poradce by se neměly promítat sebemenší negativní zkušenosti s konkrétním žákem, protože to ve většině případů vede k subjektivnímu posuzování a zlehčování problému, se kterým se žák na výchovného poradce obrací. Neodborný a zejména neprofesionální přístup k žákovi jako k předmětu odborné poradenské pomoci, by mohl mít vážné následky v oblasti jeho psychiky i případných školních výsledků.

Hartl a Hartlová se ve své publikaci zmiňují o vlastnostech osobnosti, které jsou obvykle děleny na charakter, schopnosti, temperament a zájmy. Charakterové vlastnosti vyjadřují vztah k jiným lidem, věcem, práci a sobě samému. Schopnosti pak určují úroveň, na jaké člověk dokáže určité činnosti vykonávat. Temperament ovlivňuje dynamiku, především v citové oblasti a zájmy vyjadřují oblast činností, které člověka mimořádně přitahují. Lze říci, že jedna stránka schopnosti určuje limit, kterého lze ve výkonu dosáhnout, a druhá to, do jakého stupně se tato kapacita využije, jaká je síla motivace. Každý projev osobnosti má tedy složku schopnostní, dynamickou a temperamentovou.¹⁵

¹⁴ VÁGNEROVÁ, Marie. 2005. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, str. 19.

¹⁵ HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Velký psychologický slovník*. Vyd. 4., V Portálu 1. Ilustrace Karel Nepraš. Praha: Portál, 2010, str. 373.

2.3 Kvalifikační předpoklady výchovného poradce

Jak již bylo v předchozích kapitolách uvedeno, výchovný poradce musí být kompetentní pro výkon své funkce a musí tedy splňovat kvalifikační předpoklady pro to, aby mohl tuto poradenskou činnost kvalitně a odborně poskytovat. Profesní neodbornost, tedy nedostatečná odborná kvalifikace, by totiž mohla mít za následek fakt, že by se poradenská činnost mýjela účinkem. V některých případech by pak výchovný poradce napáchal více škod než užitku, protože poradenství v oblastech tak citlivých, jako jsou poruchy učení či chování, je potřeba vykonávat se vší zodpovědností.

„Výchovný poradce je vysokoškolsky vzdělaný učitel pověřený výkonem této funkce. Předpokladem plné kvalifikace výchovného poradenství je absolvování kvalifikačního dvousetpadesátihodinového studia výchovného poradenství akreditovaného MŠMT ČR. Studijní program výchovné poradenství je zaměřen na získání vědomostí a dovedností, které se projeví ve schopnostech aplikace pedagogiky a psychologie do pedagogicko-psychologického poradenství.“¹⁶

Elementárním předpokladem pro výkon funkce výchovného poradce, který působí na jednotlivých školách, je ukončené magisterské studium v akreditovaném studijním oboru v oblasti pedagogiky, psychologie či speciální pedagogiky. Vítána je také další vzdělávací iniciativa, tedy rozšiřování odborné kvalifikace v různých kurzech, které jsou například pořádány v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků střediskem služeb školám.

¹⁶ ČÁP, David. 2009. *Výchovné poradenství: výklad je zpracován k právnímu stavu ke dni 1.12.2009.* Praha: Wolters Kluwer Česká republika, str. 25.

2.4 Standardy kurzů pro výchovného poradce

Předpokladem pro výkon funkce výchovného poradce na školách, kromě řádně vystudovaného oboru v magisterském studiu na katedrách psychologie, je také aktivní účast na kurzech, které jsou obsahově zaměřeny na pedagogicko – psychologické poradenství. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky vydává tzv. standard Studia pro výchovné poradce. Instituce, které chtějí vzdělávat výchovné poradce, musí požádat MŠMT ČR o akreditaci svého kurzu.

Čáp ve své publikaci uvádí, že podle uvedeného standardu musí být tento kurz realizován externě v průběhu čtyř semestrů, tedy dvou let. Frekventanti při něm absolvují 220 hodin přímé i nepřímé výuky a 30 hodin stáží. V rámci tohoto studia jsou jim přednášeny následující studijní okruhy:

- Vývoj poradenských systémů v závislosti na teoriích pedagogiky a psychologie
- poradenské služby v podmínkách školy a jejich zařazení do poradenských služeb
- právní rámec poradenské činnosti
- osobnost vých. poradce – specifika role vých. poradce ve školním prostředí
- školní třída, její vedení a diagnostika
- komunikace s rodiči a zákonnými zástupci
- základní dovednosti vedení poradenské komunikace
- integrace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami
- kariérové poradenství
- základní diagnostické metody a intervenční techniky poradenské práce ve škole
- žák v kontextu služeb výchovného poradce
- monitorování, evaluace a autoevaluace výchovného poradenství.¹⁷

¹⁷ ČÁP, David. 2009. *Výchovné poradenství: výklad je zpracován k právnímu stavu ke dni 1.12.2009.* Praha: Wolters Kluwer Česká republika, str. 25.

2.5 Kompetence a etické zásady výchovného poradce

Kompetence výchovného poradce a školního metodika prevence jsou zakotveny v předpisu č. 72/2005 Sb. vyhlášky o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, konkrétně v § 7 Škola.

„(1) Ředitel základní, střední a vyšší odborné školy zabezpečuje poskytování poradenských služeb ve škole zpravidla spolu s výchovným poradcem a školním metodikem prevence, kteří spolupracují zejména s třídními učiteli, učiteli výchov, případně s dalšími pedagogickými pracovníky školy. Poskytování poradenských služeb ve škole může být zajišťováno i školním psychologem nebo školním speciálním pedagogem. (2) Ve škole jsou zajišťovány poradenské služby v rozsahu odpovídajícím počtu a vzdělávacím potřebám žáků školy zaměřené na:

- a) prevenci školní neúspěšnosti,*
- b) primární prevenci sociálně patologických jevů,*
- c) kariérové poradenství integrující vzdělávací, informační a poradenskou podporu vhodné volbě vzdělávací cesty a pozdějšímu profesnímu uplatnění,*
- d) odbornou podporu při integraci a vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, včetně žáků z jiného kulturního prostředí a žáků se sociálním znevýhodněním,*
- e) péči o vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných žáků,*
- f) průběžnou a dlouhodobou péči o žáky s výchovnými či výukovými obtížemi a vytváření předpokladů pro jejich snižování a*
- g) metodickou podporu učitelům při aplikaci psychologických a speciálně pedagogických poznatků a dovedností do vzdělávací činnosti školy.“¹⁸*

¹⁸ ČESKÁ REPUBLIKA. Vyhláška o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. 2005. In: 72/2005. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, částka 20/2005, § 7.

„Úkolem poradce je už v první fázi kontaktu s klientem korigovat nepřiměřená očekávání klienta a poskytnout mu reálný pohled na možnosti poradenství a poradce. Poradenství lze chápat jako metodu vzdělávání a výchovy, redukování emočního napětí a metodu pomáhající klientovi při řešení problémů. Poradenská odbornost se uplatňuje v nejrůznějších dílčích oblastech lidského života, ve školství se jedná hlavně o poradenství pedagogicko – psychologické (zahrnující i školní poradenskou psychologii), poradenství poskytované výchovnými poradci a školními psychology v jednotlivých školách, v sociální oblasti o poradenství poskytované v rodinných poradnách, občanských poradnách apod.“¹⁹

Neméně důležitým aspektem úspěšnosti výchovného poradce je etické hledisko, které zahrnuje morální kvality osobnosti. Nejen trestní, ale i morální bezúhonnost je elementárním předpokladem pro úspěšnost výkonu funkce a obě by měly být pro pedagogické prostředí nediskutovatelnou samozřejmostí. Etické zásady jsou založeny také na důvěře klienta v samotnou personu výchovného poradce, protože bez oboustranné důvěry nemůže probíhat úspěšný reedukační, kompenzační či socializačně integrační proces. Etické a morální zásady platí ale také z druhé strany, tedy ze strany klienta. Klient musí spolupracovat a dodržovat navržené postupy, jinak se výchovně poradenská terapie míjí účinkem a je tedy naprosto zbytečným aktem.

„Význam etického přístupu se proto v poradenství kontinuálně zvyšuje. Jeho důsledné uplatnění prvoplánově jednoznačně komplikuje činnost odborníků (např. když klient odmítá dát souhlas s vyšetřením, k provedení potřebného opatření, k zaslání zprávy do školy, rodiče odmítnou účast dítěte na výzkumu). Na druhé straně při překonání uvedených bariér se pravděpodobně výrazně zvyšuje důvěryhodnost a efektivita zmiňovaných odborníků a lze tak předcházet pozdějším mnohem závažnějším problémům. Postupem času se některé původně spíše doporučené zásady stávají součástí povinných postupů – např. informovaný souhlas aj.“²⁰

¹⁹ PROCHÁZKA, Roman. 2014. *Teorie a praxe poradenské psychologie*. Vyd. 1. Praha: Grada, str. 13.

²⁰ ČÁP, David. 2009. *Výchovné poradenství: výklad je zpracován k právnímu stavu ke dni 1.12.2009*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, str. 38.

3 VÝCHOVNÝ PORADCE A SPOLUPRACUJÍCÍ ORGANIZACE

3.1 Pedagogicko – psychologické poradny

Pedagogicko - psychologické poradny patří do systému školských poradenských pracovišť a společně se speciálně pedagogickými centry mají některé rozhodovací kompetence, například při doporučení udělení odkladu školní docházky, jimiž jiné, podobně zaměřené instituce, nemohou disponovat. Na toto školské poradenské zařízení se mohou obracet rodiče dětí, žáků a studentů, ale také třeba i učitelé. Pokud se však v souvislosti s nějakým problémem žáka obrátí na pedagogicko – psychologickou poradnu například třídní učitel, pak k tomuto úkonu nezbytně potřebuje souhlas zákonného zástupce s vyšetřením jejich dítěte. V poradnách pracují a poskytují odbornou pomoc speciální pedagogové, psychologové a sociální pracovníci. Psychologové se věnují zejména diagnostice a krátkodobému či dlouhodobému vedení klientů. Speciální pedagogové se věnují diagnostice poruch učení a chování a následně se zaměřují na pedagogickou nápravu či reedukaci specifických obtíží.

§ 5, odstavec 3. vyhlášky č. 72/2005 vymezuje náplň činnosti pedagogicko - psychologických poraden takto:

„Poradna:

a) zjišťuje pedagogicko-psychologickou připravenost žáků na povinnou školní docházku a vydává o ní zprávu; doporučuje zákonným zástupcům a řediteli školy návrhy podpůrných nebo vyrovnávacích opatření, zařazení do vzdělávacího programu přizpůsobeného vzdělávacím potřebám žáka, případně zařazení do školy a třídy odpovídající vzdělávacím potřebám žáka; spolupracuje při přijímání žáků do škol; provádí psychologická a speciálně pedagogická vyšetření pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami,

- b) zjišťuje speciální vzdělávací potřeby žáků škol a na základě výsledků psychologické a speciálně pedagogické diagnostiky vypracovává odborné posudky a návrhy podpůrných nebo vyrovnávacích opatření pro školy a školská zařízení, včetně posudků pro účely uzpůsobení podmínek pro konání maturitní zkoušky a jednotlivé zkoušky, která svým obsahem a formou odpovídá zkoušce maturitní zkoušky,*
- c) poskytuje poradenské služby žákům se zvýšeným rizikem školní neúspěšnosti nebo vzniku problémů v osobnostním a sociálním vývoji, jejich zákonným zástupcům a pedagogickým pracovníkům vzdělávajícím tyto žáky, poskytuje poradenské služby zaměřené na vyjasňování osobních perspektiv žáků,*
- d) poskytuje metodickou podporu škole,*
- e) prostřednictvím metodika prevence zajišťuje prevenci sociálně patologických jevů, realizaci preventivních opatření a koordinaci školních metodiků prevence. “²¹*

²¹ ČESKÁ REPUBLIKA. Vyhláška o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. 2005. In: 72/2005. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, částka 20/2005, §5, odst. 3.

3.2 Speciálně pedagogická centra

Speciálně pedagogická centra patří stejně jako pedagogicko – psychologické poradny a školní poradny do systému školských poradenských zařízení, které se věnují poradenské činnosti a diagnostice v oblasti psychologické a speciálně pedagogické. Speciálně pedagogická centra jsou na rozdíl od pedagogicko – psychologických poraden, zaměřena na děti, žáky a studenty se speciálními vzdělávacími potřebami, kteří mají nějaké zdravotní, psychické nebo sociální znevýhodnění.

„Speciálně pedagogické centra jsou určena pro pomoc nějak postiženým dětem, jejich rodičům a učitelům, zejména pokud jde o děti integrované v běžných školách. V těchto centrech pracují speciální pedagogové, psychologové a sociální pracovníci. Psychologové se zde věnují diagnostické práci a obvykle déleodobému vedení klientů. Speciální pedagogové se zabývají speciální diagnostikou, nápravou specifických potíží a zpracováním individuálních vzdělávacích programů. Pokud je třeba, tak navštíví i rodinu či školu, a poskytují rady či pomoc rodičům a učitelům.“²²

I zde má poradenský proces svá pravidla a specifika. Před každým vyšetřením musí být písemně vysloven rodičem nebo zákonným zástupcem souhlas k vyšetření. Rodiče i dítě, popřípadě žák, musí být informováni o formách i obsahu vyšetření jasným a srozumitelným způsobem, a toto pak stvrdí svým podpisem na znamení toho, že všem prezentovaným informacím porozuměli a nemají proti nim žádných námitek. Právní úprava činnosti speciálně pedagogických center je obecně vymezena v zákoně č. 561/2004 Sb. (školský zákon) v § 116. Konkrétní vymezení činnosti je však ve vyhlášce Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb, přesněji v § 6, odstavci 4., kde je uvedeno:

²² VÁGNEROVÁ, Marie. 2005. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, str. 31. – 32.

„Centrum:

- a) zjišťuje speciální připravenost žáků se zdravotním postižením na povinnou školní docházku a speciální vzdělávací potřeby žáků se zdravotním postižením a žáků se zdravotním znevýhodněním, zpracovává odborné podklady pro integraci těchto žáků a pro jejich zařazení a přeřazení do škol a školských zařízení a pro další vzdělávací opatření, připravuje posudky pro účely uzpůsobení maturitní zkoušky a jednotlivé zkoušky, která svým obsahem a formou odpovídá zkoušce maturitní zkoušky, u žáků a uchazečů se zdravotním postižením,*
- b) zajišťuje speciálně pedagogickou péči a speciálně pedagogické vzdělávání pro žáky se zdravotním postižením a žáky se zdravotním znevýhodněním, kteří jsou integrováni nebo kterým je stanoven jiný způsob plnění povinné školní docházky,*
- c) vykonává speciálně pedagogickou a psychologickou diagnostiku a poskytuje poradenské služby se zaměřením na pomoc při řešení problémů ve vzdělávání, v psychickém a sociálním vývoji žáků se zdravotním postižením a žáků se zdravotním znevýhodněním, na zjištění individuálních předpokladů a vytváření podmínek pro uplatňování a rozvíjení schopností, nadání a na začleňování do společnosti,*
- d) poskytuje pedagogickým pracovníkům a zákonným zástupcům poradenství v oblasti vzdělávání žáků se zdravotním postižením, případně také se zdravotním znevýhodněním,*
- e) poskytuje metodickou podporu škole.“²³*

²³ ČESKÁ REPUBLIKA. Vyhláška o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. 2005. In: 72/2005. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, částka 20/2005, §6, odst. 4.

3.3 Orgán sociálně – právní ochrany dětí

Orgán sociálně – právní ochrany dětí nespádá na rozdíl od školských poradenských pracovišť pod rezort Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, ale pod rezort Práce a sociálních věcí. Tento orgán je v působnosti městských úřadů a magistrátů statutárních měst, je tedy součástí územně správních celků, tedy měst.

„Co je OSPOD? Zjednodušeně lze říci, že orgán sociálně – právní ochrany dětí (tzv. sociálka) je odbor péče o děti a mládež příslušného pověřeného městského úřadu. Tento orgán má mimo jiné zastupovat zájmy dítěte v řízeních, v nichž se rozhoduje o nezletilých dětech (například komu bude dítě svěřeno do výchovy, jaké bude výživné, jak bude upraven styk rodičů s dětmi).“²⁴

Činnost této instituce detailně vymezuje zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně – právní ochraně dětí, vydaný Ministerstvem práce a sociálních věcí České republiky. Tato legislativní úprava vymezuje povinnosti tohoto úřadu, přičemž vždy je elementárním předpokladem mít na zřeteli nejlepší zájem dítěte.

„(1) Dítě má právo požádat orgány sociálně-právní ochrany a zařízení sociálně-právní ochrany, státní orgány, kterým podle zvláštních právních předpisů) přísluší též ochrana práv a oprávněných zájmů dítěte, pověřené osoby, školy, školská zařízení a poskytovatele zdravotních služeb o pomoc při ochraně svého života a dalších svých práv; tyto orgány, právnické a fyzické osoby a pověřené osoby jsou povinny poskytnout dítěti odpovídající pomoc. Dítě má právo požádat o pomoc i bez vědomí rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte.

(2) Dítě, které je schopno formulovat své vlastní názory, má právo pro účely sociálně-právní ochrany tyto názory svobodně vyjadřovat při projednávání všech záležitostí, které se ho dotýkají, a to i bez přítomnosti rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte. Vyjádření dítěte se při projednávání všech záležitostí týkajících se jeho

²⁴ OPSOD info: Orgán sociálně - právní ochrany dětí [online]. 2014. Praha: OSPOD [cit. 2015-05-13]. Dostupné z: <http://www.ospod.info/>

osoby věnuje náležitá pozornost odpovídající jeho věku a rozumové vyspělosti. Při své činnosti bere orgán sociálně-právní ochrany v úvahu přání a pocity dítěte s přihlédnutím k jeho věku a vývoji tak, aby nedošlo k ohrožení nebo narušení jeho citového a psychického vývoje.

(3) Dítě, které je schopno s ohledem na svůj věk a rozumovou vyspělost posoudit dosah a význam rozhodnutí vyplývajících ze soudního nebo správního řízení, kterého je účastníkem, nebo jde-li o jiné rozhodnutí vztahující se k jeho osobě, obdrží od orgánu sociálně-právní ochrany informace o všech závažných věcech jeho osoby se týkajících; o dítěti starším 12 let se má za to, že je schopno informaci přijmout, vytvořit si vlastní názor a tento sdělit.²⁵

²⁵ ČESKÁ REPUBLIKA. Zákon o sociálně - právní ochraně dětí. 1999. In: 359/1999. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, částka 111/1999, §8.

3.4 Střediska výchovné péče

Primárním posláním středisek výchovné péče na území České republiky je poskytování a zajišťování nezbytné preventivní a výchovné péče pro děti, žáky a studenty, u nichž primárně hrozí rizika vzniku a vývoje poruch chování. Tato střediska poskytují svoji intervenci také rodičům a zákonným zástupcům dětí, ale také i škole a pedagogickým pracovníkům. Střediska výchovné péče nemají na rozdíl od školských poradenských pracovišť (pedagogicko – psychologické poradny a speciálně pedagogického centra) rozhodovací pravomoci.

„Střediska výchovné péče se soustřeďují na intervenci a terapii sociálně patologických jevů u dětí a mládeže a na poradenství v této oblasti. Zabývají se především výchovnými problémy, přebírají péči o klienty se závažnými poruchami chování, kde již nestačí pomoc výchovného poradce či pedagogicko – psychologické poradny. Ve středisku výchovné péče pracují psychologové, speciální pedagogové a sociální pracovníci. Psychologové provádějí především psychoterapeutické intervence, individuální, skupinovou a rodinnou psychoterapii či sociálně psychologický výcvik. Speciální pedagogové nabízejí preventivní programy nebo se věnují pedagogické práci s problémovými jedinci. Pracovníci střediska řeší problémy dětí ohrožených rodinným prostředím, závažné konflikty dospívajících s rodinou apod.“²⁶

²⁶ VÁGNEROVÁ, Marie. 2005. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, str, 32.

4 ASPEKTY SOUVISEJÍCÍ S VÝCHOVNÝM PORADENSTVÍM

Výchovné poradenství zahrnuje široký rozsah aktivit a problémů, které se týkají dětí, studentů a žáků, kteří mají nějaké výchovné, fyzické, psychické či sociální problémy nebo jsou školně neúspěšné, což je mnohdy spojeno s poruchami učení. Tyto děti, žáci a studenti, potřebují v mnoha případech akutní a včasnou intervenci tak, aby se případné problémy podchytily již v raném stádiu. Je tedy daleko efektivnější zaměřit se na prevenci případných problémů, než vzniklé problémy velice namáhavě řešit. Poradenská činnost je také zaměřena na zprostředkovávání a osvojování sociálních postojů, norem chování a společenských hodnot, které jsou běžné v našem sociokulturním prostředí.

Podle Jedličky společnost očekává, že všichni účastníci pedagogického a edukačního procesu, a nejen oni, budou dětem a žákům nápomocni při procesu socializace a budou také podněcovat děti a dospívající k tomu, aby byli co nejvíce samostatní, soběstační a tvořiví. Některé děti a žáci však v tomto úsilí potřebují odbornou pomoc, která není poskytována pouze odbornými školskými zařízeními, ale také ostatními zúčastněnými. Je tedy důležitá participace všech účastníků edukace. Společenská poptávka je také důvodem očekávání společnosti, že se bude u dětí a mládeže podporovat smysl pro kooperaci, ochota k toleranci, vzájemná úcta a pocit solidarity s druhými, a to nejen s vrstevníky.²⁷

²⁷ JEDLIČKA, Richard. 2011. *Výchovné problémy s žáky z pohledu hlubinné psychologie*. Vyd. 1. Praha: Portál, str. 13.

4.1 Specifické poruchy učení a chování

Specifické poruchy učení a chování jsou v současném školství velice aktuálním problémem, který je potřeba systematicky řešit. Vždy je zapotřebí mít na paměti nejlepší zájem dítěte. Jistě si mnozí z nás pamatují doby, kdy se o dítěti řeklo, že je zlobivé nebo nevychované, a tímto pseudopojmenováním byl problém vyřešený. V současné době si však pedagogická i neodborná veřejnost uvědomuje, že se v souvislosti s poruchami chování a učení jedná opravdu o poruchu, kterou je potřeba řešit diagnostickými, edukačními a intervenčními metodami zejména v školských poradenských zařízeních.

„Porucha chování CONDUCT DISORDER, CD podle KMN – 10 skupina poruch, které se projevují opakujícím se a trvalým obrazem, disociálního, agresivního a vzdorovitého chování; dělí se na poruchu chování v rodině, nesocializovanou a socializovanou poruchu chování, poruchu opozičního vzdoru a jiné poruchy chování; důvodem pro tuto dg. Není dětské rošťáctví nebo adolescentní vzdorovitost ani ojedinělé výbuchy dětské zlosti či ojedinělé činy v pozdějším věku; častěji u chlapců ve spojení s neuspokojivými vztahy v rodině; typickými projevy jsou rvačky, tyranizování slabších, krutost, ničení majetku, krádeže, opakované lhaní, záškoláctví, útěky z domova, časté a silné výbuchy zlosti.“²⁸

V prevenci a eliminaci projevů asociálního chování je tedy důležité, aby poruchy chování byly v co nejvyšší míře eliminovány. Zde je také důležitým aspektem, vštěpování morálních a etických zásad, učit děti jak se správně chovat, pomáhat jim při osvojování sociálních postojů a společenských norem, které jsou v daném sociokulturním prostředí běžné a obecně uznávané. U dětí s poruchami učení a chování je toto předávání a rozvíjení psychických kompetencí velice složitým problémem, a proto by mu měla být věnována výšena pozornost rodiny, školy i poradenských odborníků.

²⁸ HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. 2010. *Velký psychologický slovník*. Vyd. 4., V Portálu 1. Ilustrace Karel Nepraš. Praha: Portál, str. 418.

„Schopnost dodržovat normy je spojena s rozvojem různých psychických kompetencí. Dítě musí být natolik rozumově vyspělé, aby bylo schopné chápat význam a podstatu různých norem chování. Ale jde i o to, aby dosáhlo určité úrovně autoregulace. Dítě by mělo umět odložit aktuální uspokojení, případně se ho zcela vzdát, když je to vzhledem k situaci vhodné nebo zakázané. Učitel očekává, že děti raného školního věku znají a uznávají základní normy jako pravidla lidského jednání. Jde o jednu z podmínek školní zralosti a připravenosti. Pokud by některé dítě nebylo schopné tato pravidla respektovat, nelze doporučit ani jeho nástup do školy.“²⁹

Specifické poruchy chování mají u různých dětí, které trpí různými stupni této poruchy, různé projevy, které mohou být buď mírné, kdy dítě si uvědomuje nevhodnost svého chování a dovede ho korigovat v souladu se společenskou poptávkou, anebo progresivní, kdy své chování nedovede ovládat a dostat do určitých mezí, které jsou ve školní třídě standardní. Toto je do jisté míry způsobeno nízkou emoční stabilitou a těmto dětem je potřeba bezodkladně odborně pomoci. Jejich chování má totiž negativní vliv i na ostatní žáky a ti mohou mít v důsledku tohoto chování také problémy, například při šikaně.

„Vágnerová 1999 uvádí rychlé přechody od mrzutosti k euforii, citovou nezralost a labilitu až infantilnost, což dává do souvislosti s nízkou frustrační tolerancí – dítě reaguje na podněty neadekvátně, bouřlivě, někdy i jako dítě vývojově mladší. To vede k poruchám sebeovládání, afektivním až agresivním reakcím. Může to být ale i obranný mechanismus v situacích, kdy dítě subjektivně prožívá nadměrnou zátěž. Okamžitým reagováním těchto dětí na podněty je také značně ztížená adaptace na proměnlivé podmínky. Ulpívají na naučených stereotypech a těžko se přeučují, což se týká i zlovyků. Opoždění bylo zaznamenáno i v oblasti socializace a sociálního učení, jeví se často jako sociálně nezralé. Tyto děti jsou svým způsobem hodně rigidní až konzervativní a hůře reagují na náhlé změny.“³⁰

²⁹ VÁGNEROVÁ, Marie. 1997. *Psychologie problémového dítěte školního věku*. 1. vyd. Praha: Karolinum, str. 61.

³⁰ JUCOVIČOVÁ, Drahomíra a Hana ŽÁČKOVÁ. 2010. *Neklidné a nesoustředěné dítě ve škole a v rodině*. Vyd. 1. Praha: Grada, str. 44.

4.1.1 Poruchy pozornosti a hyperaktivita

Poruchy pozornosti spojené s hyperaktivitou patří do skupiny specifických poruch učení a chování. Dítě je velice neklidné a vyžaduje mnohdy nadměrný pohyb. Ve škole se nedovede plně soustředit, jeho schopnost soustředit se je omezena na velmi krátký časový úsek. Dítě s ADHD často nevydrží u činnosti, která je jek ve škole, tak mimo ní prováděna.

„ADHD je vývojová porucha charakteristická věku dítěte nepřiměřeným stupněm pozornosti, hyperaktivity a impulzivity. Potíže jsou chronické a nelze je vysvětlit na základě neurologických, senzoryckých nebo motorických postižení, mentální retardace nebo závažných emočních problémů. Deficity jsou evidentní v časném dětství a jsou pravděpodobně chronické. Ačkoli se mohou zmírňovat s dozráváním CNS, přetrvávají v porovnání s jedinci běžné populace téhož věku, protože i jejich chování se vlivem dozrávání mění. Obtíže jsou často spojené s neschopností dodržovat pravidla chování a provádět opakovaně po delší dobu určité pracovní výkony. Tyto evidentně biologické deficity ovlivňují interakci dítěte s rodinou, školou a společností.“³¹

Přístup okolí k dítěti s poruchou pozornosti a hyperaktivitou je jiný, než k dítěti, které touto poruchou netrpí. Přístup musí být s ohledem na intenzitu a stupeň poruchy specifický. Je potřeba respektovat potřeby dítěte, které mohou být zcela odlišné od potřeb ostatních dětí. Poradenská a intervenční činnost je v těchto případech nezbytným předpokladem pro co největší eliminaci projevů ADHD. Neméně důležitá, při edukaci a nápravě poruchy, je spolupráce a participace rodiny, školy a školského poradenského zařízení, do kterého dítě dochází. Pro rodiče je tato situace nelehká a mnohdy si se svým dítětem neví rady, proto je nezbytně nutné, aby dítě svěřili do péče odborníků, kteří jemu i rodičům dokáží pomoci a značně jim ulehčí jejich snahy o nápravu či eliminaci projevů ADHD

³¹ ZELINKOVÁ, Olga. 2003. *Poruchy učení: dyslexie, dysgrafie, dysortografie, dyskalkulie, dyspraxie, ADHD*. 10., zcela přeprac. a rozš. vyd. Praha: Portál, str. 161.

„Pro děti s ADHD bývá typické, že jsou roztěkané, nesoustředěné, nepozorné. Snadno se dají vyrušit z činností jakýmkoli podnětem. Nejsou odolné vůči vlivu vedlejších, rušivých podnětů. Jako by nedokázaly odlišit, co je důležité a co ne, „dávají pozor na všechno“ – jejich pozornost není výběrová, vzhledem k poruše CNS neumí dostatečně rozlišit a utlumit nepodstatné podněty. Poruchy schopnosti koncentrace pozornosti můžeme pozorovat již u předškolních dětí, které si nevydrží déle hrát s jednou hračkou, nevydrží u déle trvající hry, hůře se přizpůsobují pravidlům hry, nedokončí hru, těkají od jedné věci k druhé. Hůře se soustředí i na poslech pohádky. Stále vyžadují nové podněty, nezřídka se nudí, zejména pokud jsou ponechány samy sobě. Nejvíce ale jejich porucha koncentrace pozornosti vystoupí v momentech, kdy je nutno, aby se soustředily na činnost, která pro ně není příliš motivující, nezajímá je, což více vystupuje v období školní docházky (nejčastěji školní práce, domácí příprava na školní práci).“³²

Porucha pozornosti s hyperaktivitou má v různých vývojových obdobích jiné příznaky a projevy. Jinak se tato porucha projevuje u dětí předškolního věku, jinak ve školním prostředí, kde už jsou na žáky kladeny vyšší nároky na soustředění a pozornost. Také v období puberty a adolescence se už projevy liší od předchozích. V období dospělosti, s vyspíváním osobnosti člověka mohou být projevy ADHD mnohdy pozorovány jen velmi těžko třeba jen drobným nesoustředěním aj. Pro účel této práce je podstatné období, kdy žák navštěvuje základní školu.

Podle Vágnerové dítě ve školním věku již začíná uvažovat jiným způsobem, než bylo doposud zvyklé. V tomto období se do jejich myšlení promítají některé vývojově podmíněné změny, které žákům pomáhají zvládat nároky, které na něj základní škola klade. Podle Piageta se toto období nazývá obdobím konkrétních logických operací, kdy je logické myšlení charakteristické tím, že žák respektuje elementární zákony logiky a také konkrétní realitu. Rozvíjí se také kognitivní procesy, kdy zejména myšlení se na této vývojové úrovni projevuje operacemi se skutečností, představami, symboly, které

³² JUCOVIČOVÁ, Drahomíra a Hana ŽÁČKOVÁ. 2010. *Neklidné a nesoustředěné dítě ve škole a v rodině*. Vyd. 1. Praha: Grada, str. 27.

mají pro žáka už jednoznačný a konkrétní obsah. Žáci přitom vycházejí z vlastních zkušeností a z kontaktu s ostatními lidmi.³³

4.1.2 Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami

Velmi častými klienty školských poradenských pracovišť jsou děti, žáci a studenti se speciálními vzdělávacími potřebami. Jedná se o jedince, kteří mají nějaký handicap nebo postižení v oblasti fyzické (smyslové či somatické postižení), psychické (mentální postižení aj.) nebo sociální (pocházejí se sociálně znevýhodněného prostředí nebo například z prostředí, kde je primárně užíván jiný jazyk než čeština.

„Za žáky se speciálními vzdělávacími potřebami se považují podle školského zákon žáci se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním nebo sociálním znevýhodněním. Speciální vzdělávací potřeby žáků jsou zajišťovány formou individuální integrace nebo formou skupinové integrace nebo ve škole samostatně určené pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Za žáky se zdravotním postižením jsou podle školského zákona považováni žáci s tělesným, zrakovým, sluchovým nebo mentálním postižením, s vadami řeči, autismem, souběžným postižením více vadami a specifickými poruchami učení nebo chování. Za žáky se zdravotním znevýhodněním jsou podle školského zákona považováni žáci zdravotně oslabení, s dlouhodobým onemocněním nebo s lehčími zdravotními poruchami, které vedou k poruchám učení a chování. Za žáky se sociálním znevýhodněním jsou podle školského zákona považováni žáci z rodinného prostředí s nízkým sociálně kulturním postavením, ohrožení sociálně

³³ VÁGNEROVÁ, Marie. 2001. *Kognitivní a sociální psychologie žáka základní školy*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova v Praze, str. 148. – 149.

patologickými jevy, žáci s nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou nebo žáci v postavení azylanta a účastníka řízení o udělení azylu.“³⁴

Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami, mají podle zákona 82/2015 Sb., kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, mají podle § 16, odstavce 2., nárok na specifická podpůrná opatření, které jim ulehčí vzdělávání s přihlédnutím na druh a stupeň jejich handicapu nebo postižení.

„(2) Podpůrná opatření spočívají v:

- a) poradenské pomoci školy a školského poradenského zařízení,*
- b) úpravě organizace, obsahu, hodnocení, forem a metod vzdělávání a školských služeb, včetně zabezpečení výuky předmětů speciálně pedagogické péče a včetně prodloužení délky středního nebo vyššího odborného vzdělávání až o dva roky,*
- c) úpravě podmínek přijímání ke vzdělávání a ukončování vzdělávání,*
- d) použití kompenzačních pomůcek, speciálních učebnic a speciálních učebních pomůcek, využívání komunikačních systémů neslyšících a hluchoslepých osob, Braillova písma a podpůrných nebo náhradních komunikačních systémů,*
- e) úpravě očekávaných výstupů vzdělávání v mezích stanovených rámcovými vzdělávacími programy a akreditovanými vzdělávacími programy,*
- f) vzdělávání podle individuálního vzdělávacího plánu,*
- g) využití asistenta pedagoga,*
- h) využití dalšího pedagogického pracovníka, tlumočnicka českého znakového jazyka, přepisovatele pro neslyšící nebo možnosti působení osob poskytujících dítěti, žákovi nebo studentovi po dobu jeho pobytu ve škole nebo školském zařízení podporu podle zvláštních právních předpisů, nebo*
- i) poskytování vzdělávání nebo školských služeb v prostorách stavebně nebo technicky upravených.*“³⁵

³⁴ Česká republika. Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: 561/2004. Praha: MŠMT ČR, 2004, §16.

4.2 Spolupráce rodiny a školy

V oblasti pedagogicko – psychologického a speciálně pedagogického poradenství je zapotřebí participace nejen školských poradenských zařízení ale také rodiny, jako primární sociální skupiny dítěte a také školy. Problém v některých případech nastává v ten okamžik, kdy si rodič není ochoten připustit, že jeho dítě má nějaký problém spojený s nevhodným chováním nebo poruchami učení. Mnohdy si alibisticky říká, že je jeho dítě naprosto v pořádku a chyba je v těch ostatních. Zde může pak nastat výrazný problém v oblasti spolupráce mezi rodinou a školou.

Podle Vágnerové je při řešení problémů dítěte, ať už jsou jakéhokoli rázu, důležité, zda rodina přijme od učitele informaci o problémech, které dítě ve škole má, a zda bude tedy ochotna spolupracovat na nápravě. Učitel pro rodiče představuje důležitou osobu, která reprezentuje školu, odborníka na vzdělávání jejich dítěte, autoritu zaměřenou na edukaci, které byla svěřena určitá moc a může o dítěti do značné míry rozhodovat. Mohou se vůči nim cítit bezmocní, mnohdy jim vadí, že je učitel subjektivně považuje za podřízené a povinné jednat podle jeho doporučení. Očekávání rodičů vůči škole a učitelům mohou být velice různorodá, mnohdy je považují za viníka problémů jejich dětí, mohou je přeceňovat nebo podceňovat, odmítat jeho návrhy, protože se jim budou zdát nespravedlivé.³⁶

Z těchto všech uvedených důvodů je nezbytné, aby spolupráce mezi rodinou a školou probíhala na úrovni rovný s rovným. Pokud se mezi rodinou a školou vybuduje vztah důvěry, pak i přístup rodičů k negativním informacím a aspektům, které jsou spojeny s problémy jejich dítěte, bude objektivnější a lepší. Toto je základem pro efektivní řešení problémů dítěte.

³⁵ Zákon 82/2015, kterým se mění Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). 561/2004. Praha: MŠMT ČR, 2004, §16, odst. 2.

³⁶ VÁGNEROVÁ, Marie. 2005. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, str. 27.

Škola je pro dítě, potažmo žáka novým prostředím, které na něj klade určité nároky. Proto je nezbytně nutné, aby jak rodina, tak škola, dítěti tuto jeho důležitou životní etapu co nejvíce ulehčili. Podpora jak rodičů, tak pedagogů, je nezbytným předpokladem kvalitního edukačního procesu. Tyto kroky však musí obě instituce provádět a uskutečňovat ve vzájemné součinnosti. Je tedy nutné, domluvit se na společných postupech tak, aby kroky, které budou obě instituce ve vztahu k dítěti uplatňovat, byly stejné, nikoli rozdílné,

„Škola je první setkání s širším a neznámým světem, přesto i tady musí dítě zažít přijetí. Ovšem již to není přijetí tak samozřejmé, už se o to musí přičinit. Dostává se do interakcí s jinými dospělými autoritami a s ostatními dětmi. Vytváří si síť sociálních vztahů, většinou velmi složitou s mnoha uzlíky a zádrhely. Je však nutné, aby tento proces proběhl a rodiče ho jen doprovázeli, povzbuzovali a byli rádci. Nikoli aby sociální síť tkali za něj. Jinak by si takové dítě obtížně, zdlouhavě až patologicky osvojovalo sociální dovednosti, nenaučilo by se zodpovědnosti samo za sebe. Do toho patří nejen umění navazovat intenzivní přátelské i formální vztahy, ale i asertivní odmítnutí vztahu, který mu nevyhovuje. Do toho patří i umění poslouchat, pomoci druhému i odložit svá přání.“³⁷

4.3 Komunikace a řešení výchovných problémů

Komunikace všech zúčastněných při řešení výchovných i jiných problémů, které souvisejí s dítětem, potažmo žákem a edukačním procesem, je nezbytnou součástí vhodné a účinné terapie při předcházení a prevenci výchovných problémů a s tím spojených problémů s učením. Jedním z nejdůležitějších faktorů je vzájemná informovanost všech zúčastněných (učitele, výchovného poradce, rodiče i žáka) o problému dítěte, jeho objektivní pojmenování a včasné a přesné diagnostice a případné intervenci. Otevřenost a komunikativnost těchto účastníků je samozřejmostí.

³⁷ LAŽOVÁ, Ladislava. *Mateřská škola komunikuje s rodiči: výměna informací, řešení problémů*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2013, str. 10.

„Komunikace není lineární záležitost, představuje poměrně složitý proces, kde se na úspěšném přijímání i vysílání signálu podílejí mnohé faktory, a který se odehrává současně na několika rovinách. Komunikace tedy není jen setkáním dvou konkrétních osob, je ovlivněna očekáváním všech zúčastněných, jejich zkušenostmi, momentálním situačním pozadím, osobními i skupinovými předsudky a percepčními chybami. Učitelé (nejen výchovní poradci) často vnímají jako nejobtížnější rovinu komunikace ve škole komunikaci, která probíhá nebo by měla probíhat mezi rodinou a školou. Také pro rodiče – v tom je jejich situace podobná – je nejsložitější osobní setkání se školou, ať už realizované prostřednictvím přímého kontaktu s učitelem nebo výchovným poradcem.“³⁸

Pokud dítě má objektivně výchovné problémy, pak je zákonitě potřeba je řešit. Řešení však nespočívá jen v samotné změně chování dítěte, ale také v pomoci ostatních, rodičů, výchovných poradců, pracovníků školských poradenských pracovišť, učitelů aj. V těchto případech jsou důležité včasné intervenční zásahy tak, aby se problém podchytil již v raném stádiu a tak se v co nejvyšší míře eliminovali případné negativní jevy, spojené s výchovnými problémy žáka. Jedním z intervenčních prostředků je intervence na úrovni samotného dítěte.

„Podoba této intervence se pohybuje od různých forem poradenství až po behaviorální techniky. Tyto přístupy byly mnohdy využívány v podobě nekonečného domlouvání či nechání dítěte ve škole jako trest za jeho chování. V rámci poradenské práce s dítětem se více zaměřujeme na pochopení jeho postojů, názorů, vlastností a očekávání, včetně vlivu okolního prostředí na výše jmenované. Kdežto behaviorální techniky převážně kladly menší důraz na pochopení, proč se takto dítě chová a k eliminaci nežádoucího chování se využívaly tresty a odměny a manipulace s následky. Technika manipulace s následky je založena na tom, že je dítěti vysvětlováno žádoucí chování, které je odměňováno, jiné chování vede k trestu.“³⁹

³⁸ ČÁP, David. 2009. *Výchovné poradenství: výklad je zpracován k právnímu stavu ke dni 1.12.2009.* Praha: Wolters Kluwer Česká republika, Str. 176. – 177.

³⁹ PROCHÁZKA, Roman. 2014. *Teorie a praxe poradenské psychologie.* Vyd. 1. Praha: Grada, str. 139. – 140.

V současném školství, oproti letům minulým, je možnost řešit výchovné problémy žáků přímo ve škole, protože jsou moderním trendem školní poradenská pracoviště, které zřizuje v objektu konkrétní školy přímo její ředitel. Školní poradenská zařízení mají tu výhodu, že mohou případné výchovné problémy žáka řešit přímo v prostorách školy aktuálně a tím zajistit včasnou intervenci. Samozřejmě, že v případě větších obtíží, které nejsou poradenští pracovníci ve škole schopni sami řešit, je možnost obrátit se na klasická školská poradenská zařízení, tedy pedagogiko – psychologické poradny nebo speciálně pedagogická centra.

„Při vzdělávání žáků dochází k situacím, kdy je zapotřebí odborná psychologická a speciálně pedagogická pomoc. Mohou to být výukové a výchovné problémy, ale také vývojové obtíže žáků, pro jejichž řešení je přizván odborník. Vybudovaný systém pedagogicko psychologického poradenství zajišťoval podporu odborníky, kteří působili mimo školu. V současné době jsou rozvíjeny odborné aktivity ve prospěch žáků a jejich rodičů, případně učitelů přímo v prostředí školy. Školní poradenské pracoviště je název, který se používá pro označení poradenských služeb poskytovaných ve škole.“⁴⁰

⁴⁰ KUCHARSKÁ, Anna. 2013. *Školní speciální pedagog.* Vyd. 1. Praha: Portál, str. 23.

4.4 Kariérové poradenství

Výchovný poradce, který působí na základní škole, není zaměřen pouze na řešení výchovných problémů a problémů, které jsou spojeny se školní úspěšností či neúspěšností. Náplní jeho práce je také kariérové poradenství. Výchovný poradce provádí pohovory s jednotlivými žáky druhého stupně základní školy, kteří brzy ukončí základní vzdělávání a pomáhá jim při volbě studijního oboru střední školy a potažmo v přípravě na jejich profesní život. Tato úloha výchovného poradce je neméně důležitá, protože v tomto věku žák mnohdy ještě nemá ucelenou představu o tom, kudy by se mohla jeho pozdější profesní dráha ubírat.

„Kariérové poradenství představuje jednu ze základních činností výchovného poradce na všech typech škol. V jeho průběhu poskytuje poradce žákům informace o různých formách dalšího navazujícího studia, zprostředkovává jim informace o přípravných kurzech ke studiu, resp. k přijímacím zkouškám, o dnech otevřených dveří a dalších aktivitách škol, jichž se mohou žáci zúčastnit, spolupracuje s PPP při organizaci profesní diagnostiky pro žáky, spolupracuje s úřady práce a dalšími institucemi, které informují žáky o jejich potencionální profesní kariéře, a zajišťuje převážnou část administrativy spojené s přihlašovaním žáků do dalších škol.“⁴¹

Do kariérní přípravy dětí a žáků se logicky zapojují také jejich rodiče nebo zákonní zástupci a snaží se svým dětem v této oblasti pomoci. Rodiče znají své děti nejlépe a vědí, jaký obor by je mohl zajímat, k jakým činnostem mají vlohly či kde by se jejich dítě mohlo nejlépe realizovat. Mnozí rodiče takto uvažují již od předškolních let dítěte a snaží se pro něj například vyhledat specializovanou základní školu, která by díky svému odbornému zaměření dítě lépe připravila na jeho další studijní a potažmo kariérní život, oprati škole běžné, které není odborně zaměřena.

⁴¹ ČÁP, David. 2009. *Výchovné poradenství: výklad je zpracován k právnímu stavu ke dni 1.12.2009.* Praha: Wolters Kluwer Česká republika, Str. 121.

„Dětem s ADHD je třeba v rámci kariérového poradenství na základní škole nutno věnovat zvýšenou pozornost. Je tomu tak nejen proto, že jejich obtíže často prohlubuje kombinace se specifickou poruchou učení (dyslexie, dysgrafie, dysortografie, dyskalkulie, dyspraxie), ale také proto, že porucha pozornosti i další obtíže z ní vyplývající znesnadňují studium na středních školách nebo učilištích. Proto jsou děti s ADHD více ohroženy selháním na třetím stupni vzdělávání. Z tohoto důvodu je třeba výběr další formy vzdělávání těmto dětem přímo „ušít na míru“, aby bylo nebezpečí selhání a nedokončení studia co nejvíce eliminováno. Kromě poruchy pozornosti, které znesnadňuje vnímání a okamžité zapamatování informací, ovlivňují výkon dítěte i poruchy paměti – zde je ohrožen celý proces od vstípení přes uchování až k vybavování informací z paměti. Dále spolupůsobí i poruchy myšlení, poruchy vnímání a emoční labilita.“⁴²

Role výchovného poradce v kariérovém poradenství žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, kteří budou přecházet na střední školy či střední odborná učiliště, je v tomto ohledu nezastupitelná. Výchovný poradce má odborný a fundovaný přehled o nabízených studijních oborech či programech a je tedy schopen tuto nabídku žákům osobně zprostředkovat.

4.5 Individuální vzdělávací plán

Vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami s sebou přináší i specifický a individuální přístup k těmto účastníkům edukačního procesu. Vzhledem ke stupni jejich postižení nebo druhu somatického, psychického či sociálního handicapu (znevýhodnění), je zapotřebí volit při edukaci přiměřené a individuální didaktické postupy a formy, přičemž obsah vzdělání zůstává téměř stejný a je v souladu s rámcovými vzdělávacími programy jednotlivých stupňů institucionálního

⁴² JUCOVIČOVÁ, Drahomíra a Hana ŽÁČKOVÁ. 2010. *Neklidné a nesoustředěné dítě ve škole a v rodině*. Vyd. 1. Praha: Grada, str. 203.

vzdělávacího systému. Pro tento účel slouží tzv. individuální vzdělávací plány, kde jsou specifikovány formy i obsahy individuálního vzdělávání dítěte, žáka či studenta se speciálními vzdělávacími potřebami.

Podle Průchy, Walterové a Mareše jsou individuální vzdělávací plány určeny pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (talentovaným, zdravotně znevýhodněným) ne jejichž tvorbě se mohou spolu s učitelem podílet rodiče, psycholog, speciální pedagog, lékař i sám žák. Podle metodického pokynu MŠMT ČR musí být individuální vzdělávací program vypracován pro každého individuálně integrovaného žáka se zdravotním postižením.⁴³

„V naší současné praxi se setkáváme i s trochu odlišným chápáním pojmu IVP. Jedná se o typ dokumentu, který samostatně nestanovuje cíle a obsah výuky, ale soustředí se především na popis užitých speciálních metod a forem, na personální, materiální a organizační zabezpečení vzdělávání žáka se speciálními potřebami. Tento typ IVP je užíván ve všech typech škol a školských zařízení. Ve školách je hojně využíván pro žáky se smyslovým či tělesným postižením. Tyto dokumenty jsou zpravidla zpracovávány ve spolupráci s odbornými pracovišti.“⁴⁴

Obsah individuálního vzdělávacího plánu je vymezen ve vyhlášce Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy č. 72/2005 Sb. ze dne 9. února 2005 o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných. IVP se stanovuje pro individuálně integrovaného žáka nebo žáka, který navštěvuje praktickou školu. Na jeho tvorbě se podílejí rodiče, učitelé, asistent pedagoga, samotný žák a školní a školská poradenská zařízení. IVP vždy musí vycházet ze školního vzdělávacího programu a z doporučení odborných pracovišť. Obsah učiva by měl být tedy, až na drobné úpravy nezměněn, ale měly by být uzpůsobeny formy a metody vzdělávání s přihlédnutím na potřeby integrovaného žáka a na jeho druh a stupeň postižení.

⁴³ PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. 2009. *Pedagogický slovník*. 6., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, str. 101.

⁴⁴ KAPRÁLEK, Karel a Zdeněk BĚLECKÝ. 2004. *Jak napsat a používat individuální vzdělávací program*. Vyd. 1. Praha: Portál, str. 23.

„Individuální vzdělávací plán obsahuje údaje o obsahu, rozsahu, průběhu a způsobu poskytování individuální speciálně pedagogické nebo psychologické péče žákovi včetně zdůvodnění, údaje o cíli vzdělávání žáka, časovém a obsahovém rozvržení učiva, včetně případného prodloužení délky středního nebo vyššího odborného vzdělávání, volbě pedagogických postupů, způsobu zadávání a plnění úkolů, způsobu hodnocení, úpravě konání závěrečných zkoušek..., vyjádření potřeby dalšího pedagogického pracovníka nebo další osoby podílející se na práci se žákem a rozsah práce;... případně další úprava organizace vzdělávání, seznam kompenzačních, rehabilitačních a učebních pomůcek, speciálních učebnic a didaktických materiálů nezbytných pro výuku žáka nebo pro konání příslušných zkoušek, jmenovité určení pedagogického pracovníka školského poradenského zařízení, se kterým bude škola spolupracovat při zajišťování speciálních vzdělávacích potřeb žáka, návrh případného snížení počtu žáků ve třídě běžné školy, kde se žák vzdělává, předpokládanou potřebu navýšení finančních prostředků nad rámec prostředků státního rozpočtu poskytovaných podle zvláštního právního předpisu, závěry speciálně pedagogických, popřípadě psychologických vyšetření.“⁴⁵

⁴⁵ ČESKÁ REPUBLIKA. Vyhláška o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. 2005. In: 72/2005. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, částka 20/2005, §6. odst 4.

PRAKTICKÁ ČÁST

5 CÍLE PRŮZKUMU, STANOVENÍ HYPOTÉZ

Cílem průzkumné části této diplomové práce je provést za pomoci metod pedagogického výzkumu, přesněji dotazníkové metody a následné analýzy zjištěných dat, šetření mezi učitelkami a učiteli základních škol v městě Rakovníku, kteří mají ve svých třídách žáky se specifickými poruchami chování a učení, a kteří jsou také vzdělávání prostřednictvím individuálního vzdělávacího plánu. Účelem tohoto průzkumu je co nejobjektivněji (validně a reliabilně) zjistit, jak vnímají zmínění pedagogové konkrétních základních škol práci výchovného poradce a jakou mu přiřkládají důležitost ve vztahu ke vzdělávání a integraci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Dále pak také zjištění, jakou roli hraje výchovný poradce při volbě následného povolání těchto žáků a do jaké míry může jeho práce ovlivnit třídní klima ve třídách, kde jsou žáci se speciálními vzdělávacími potřebami vzdělávání a integrování.

Stanovení hypotéz

Hypotéza 1. Předpokladem je, že většina oslovených respondentů, bude vnímat práci výchovného poradce v procesu integrace a vzdělávání jako velice přínosnou a důležitou.

Hypotéza 2. Výchovný poradce, bude podle názoru respondentů, významným a důležitým článkem a prostředníkem, při poradenské činnosti žákům se speciálními vzdělávacími potřebami, v oblasti kariérového poradenství.

Hypotéza 3. Předpokládaná většinová shoda respondentů na to, že výchovný poradce, jako součást školního prostředí, bude mít velký podíl na utváření pozitivního klimatu školy, potažmo třídy.

Hypotéza 4. Předpoklad, že výchovný poradce na základní škole má svoji úlohu v procesu odkladu školní docházky.

5.1 Metodologie

Pro účel průzkumné části této diplomové práce byla zvolena dotazníková metoda pedagogického výzkumu s následnou analýzou zjištěných dat. Dotazníková metoda byla zvolena z toho důvodu, že je jednoduchá z pohledu sběru požadovaných dat a je také pro respondenty přehledná a jednoduchá, což jim umožňuje lepší orientaci při vyplňování konkrétního dotazníku. Tato metoda, díky naprosté anonymitě odpovídajících respondentů, zvyšuje validitu průzkumu.

Dotazník byl konstruován takovým způsobem, aby v co nejvyšší míře usnadnil respondentům odpovědi na uvedené otázky. Otázky jsou formulovány jasný a srozumitelným způsobem tak, aby jejich pedagogičtí pracovníci jejich obsahu jasně porozuměli a měli možnost na ně stejně jasným způsobem odpovědět. Dotazník obsahuje uzavřené otázky, na ně lze odpovídat výběrem jedné konkrétní odpovědi u každé formulované otázky.

Je ale nutné si uvědomit, že samotná dotazníková metoda nezajišťuje vysokou spolehlivost průzkumu a je do značné míry ovlivněna subjektivními názory respondentů na danou problematiku. Nicméně pro splnění účelu průzkumné části této práce je dostačující a vhodná.

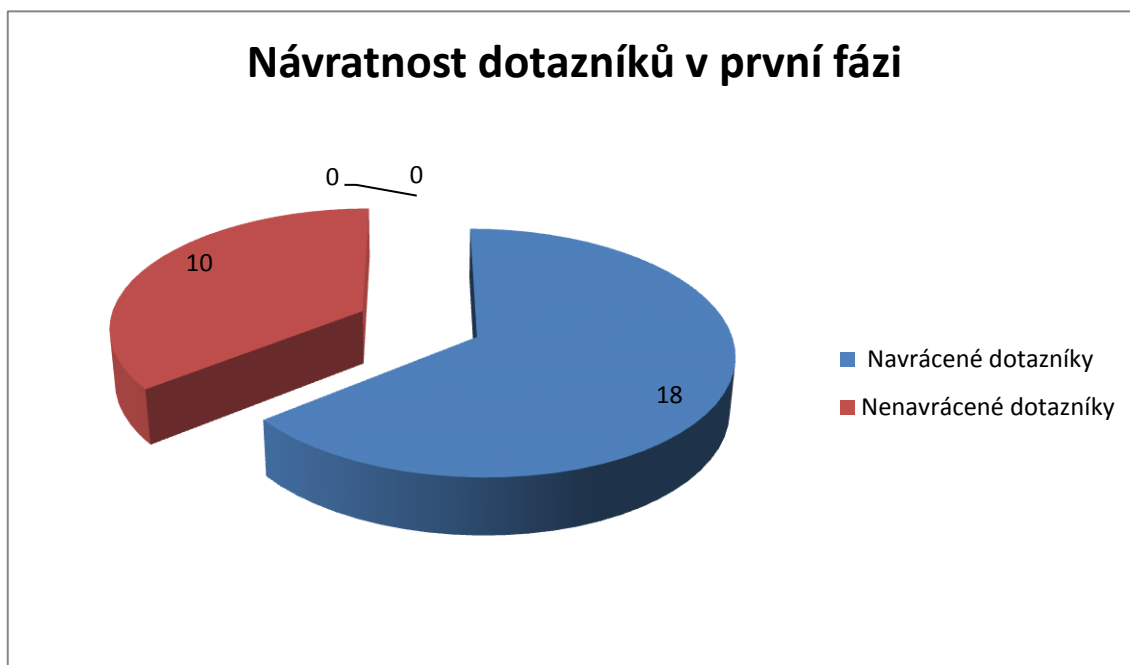
5.2 Charakteristika vzorku respondentů

Pro účel průzkumné části této diplomové práce byli osloveni respondenti, konkrétněji pedagogové základních škol ve městě Rakovníku, do jejichž tříd jsou integrováni žáci se speciálními vzdělávacími potřebami a k jejichž vzdělávání je využíváno individuálního vzdělávacího plánu. Dotazníky byly respondentům rozeslány prostřednictvím elektronické pošty a to tak, že byly s prosbou o jejich předání kompetentním pedagogickým pracovníkům, osloveni ředitelé všech základních škol v městě Rakovníku.

Celkem bylo osloveno 28 respondentů, v jejichž třídách jsou prokazatelně integrovány děti se speciálními vzdělávacími potřebami. Z těchto 28 oslovených respondentů zaslalo vyplněný dotazník zpět k vyhodnocení 18 respondentů. Ve druhé fázi byly respondenti, od kterých se dotazníky k analýze nenavrátily, osloveni osobní formou s prosbou o jeho vyplnění. Jednalo se celkem o 10 respondentů, z nichž žádosti o vyplnění dotazníku vyhověli 3 respondenti. Celkem tedy k analýze dat shromážděno 21 dotazníků od stejného počtu respondentů. Průzkumná část této práce bude tedy vycházet z počtu 21 respondentů.

Oslovení respondenti jsou ve většině případů ženy (muži byli pouze dva). Věkové rozmezí respondentů je od 27 let do 54 let věku. Všichni oslovení respondenti splňují kvalifikační předpoklady k výkonu pedagogické činnosti na základní škole podle zákona 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících.

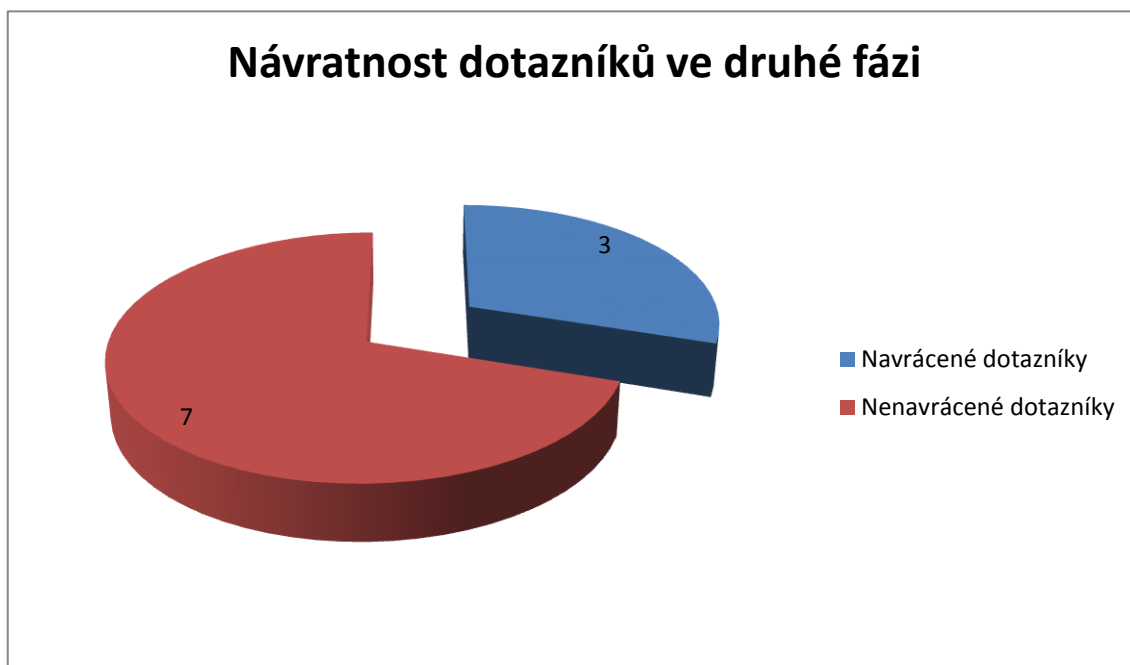
Graf č. 1. Oslovení respondentů v první fázi

Zdroj: Vlastní průzkum

Z výsledků zjištěním vyplývá, že návratnost v 1. fázi byla 18 dotazníků, nenavrácených bylo 10

Graf č. 2. Oslovení respondentů ve druhé fázi

Zdroj: Vlastní průzkum

Z výsledků zjištěním vyplývá, že v 2. fázi byla návratnost 7 dotazníků a 3 byly nenavracené dotazníky.

5.3 Průzkumné šetření

Vyhodnocení otázky č. 1 dotazníku

Vaše pohlaví

Graf č. 3.

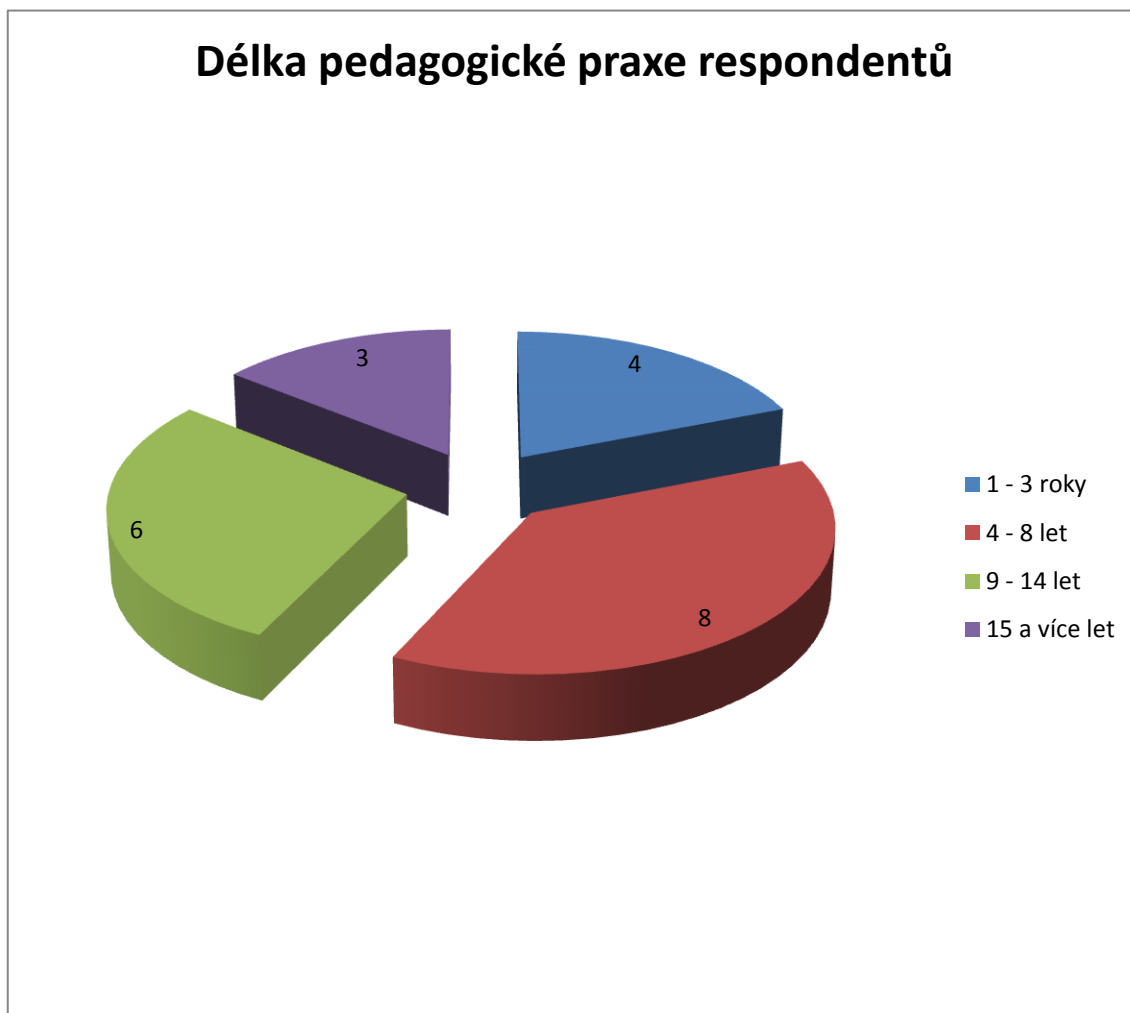
Zdroj: Vlastní průzkum

Z výsledků zjištěním vyplývá, že většina respondentů 90% byly ženy. Pouze 10 % byli muži.

Vyhodnocení otázky č. 2 dotazníku

Kolik máte let pedagogické praxe?

Graf č. 4.

Zdroj: Vlastní průzkum

Z výsledků zjištění vyplývá, že u 14 % pedagogů byla praxe delší než 15 let, u 28 % byla praxe 9 – 14 let, u 38 % 4 – 8 let a u 19 % pedagogů byla praxe 1 – 3 roky.

Vyhodnocení otázky č. 3 dotazníku

Vnímáte úlohu výchovného poradce na Vaší škole pozitivně?

Graf č. 5.

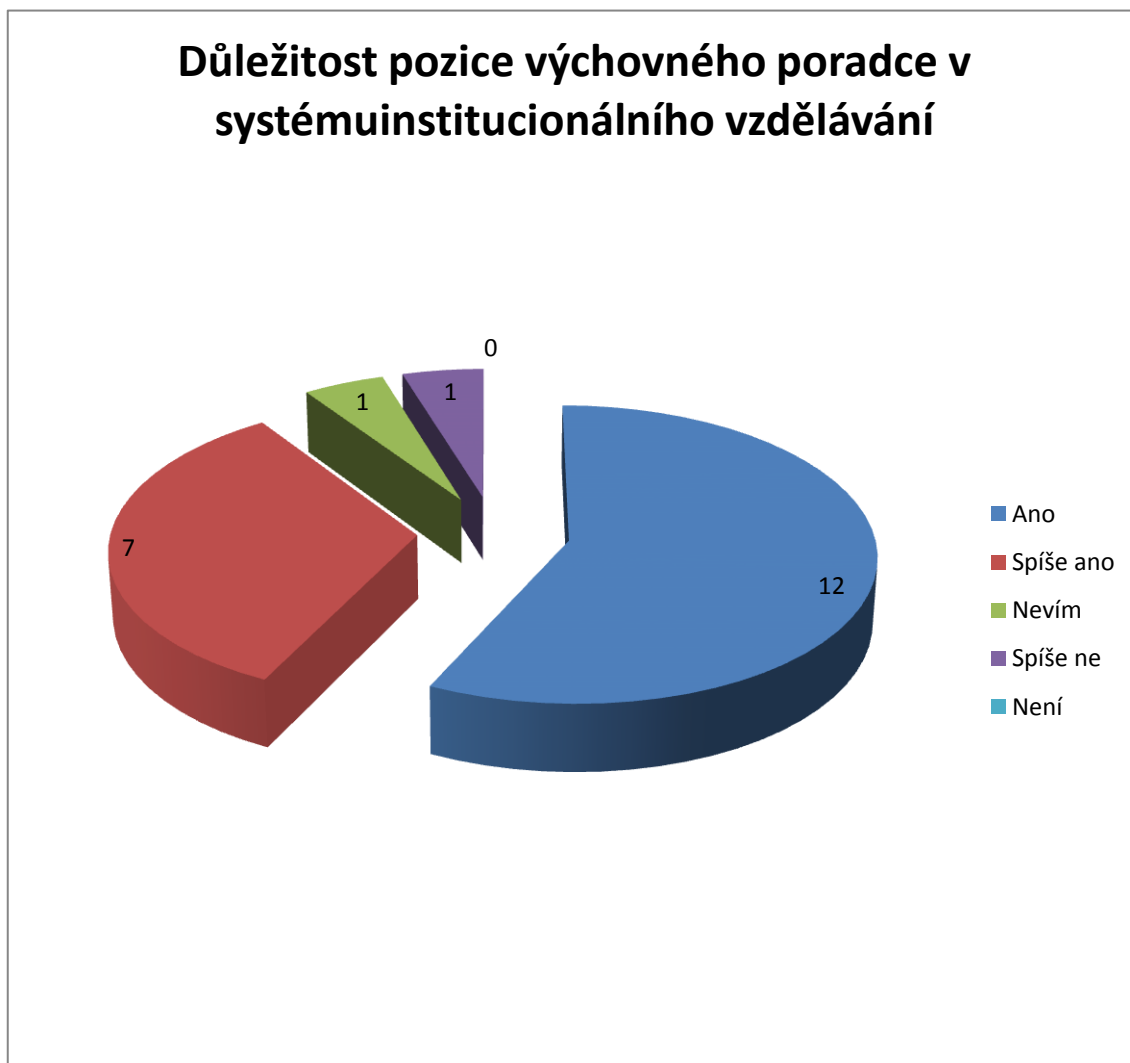
Zdroj: Vlastní průzkum

Z výsledků zjištěním vyplývá, že 76 % respondentů vnímá úlohu výchovného poradce jako pozitivní, 14 % spíše ano, 5 % nedovede posoudit, 5 % spíše ne.

Vyhodnocení otázky č. 4 dotazníku

Je podle Vašeho názoru pozice výchovného poradce v našem školství důležitá?

Graf č. 6.

Zdroj: Vlastní průzkum

Z výsledků zjištěním vyplývá, že 57 % respondentů vnímá úlohu výchovného poradce jako důležitou, 33 % spíše ano, 5 % neví, 5 % spíše ne.

Vyhodnocení otázky č. 5 dotazníku

Domníváte se, že pracovník, který na Vaší škole vykonává funkci výchovného poradce, je dostatečně odborně fundovaný?

Graf č. 7.

Zdroj: Vlastní průzkum

Z výsledků zjištěním vyplývá, že 85 % respondentů si myslí, že je fundovanost výchovného poradce dostatečná, 10 % spíše ano, 5 % nedovede posoudit

Vyhodnocení otázky č. 6 dotazníku

Domníváte se, že jsou na Vaší škole dostatečně kvalitní podmínky pro integraci dětí se speciálními vzdělávacími potřebami?

Graf č. 8.

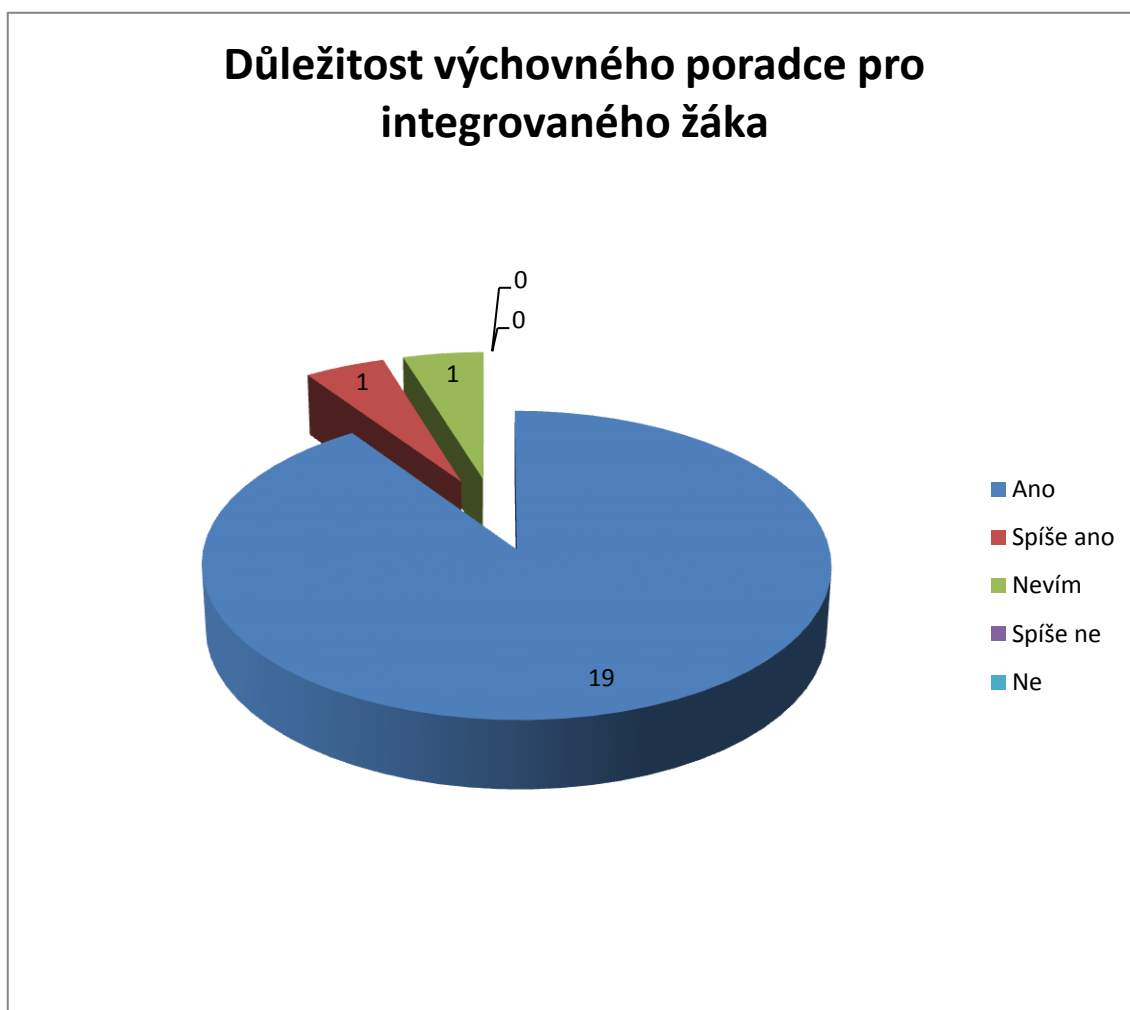
Zdroj: Vlastní průzkum

Z výsledků zjištění vyplývá, že 85 % respondentů vnímá kvalitu podmínek pro integraci jako dostatečnou, 5 % spíše ano, 5 % nedovede posoudit a 5 % spíše ne.

Vyhodnocení otázky č. 7 dotazníku

Myslíte si, že pro konkrétního žáka se speciálními vzdělávacími potřebami, který navštěvuje Vaši třídu, je pomoc výchovného poradce důležitá a nezbytná?

Graf č. 9.

Zdroj: Vlastní průzkum

Z výsledku zjištěním vyplývá, že 90 % respondentů vnímá důležitost výchovného poradce pro integrovaného žáka, 5 % spíše ano, 5 % neví.

Vyhodnocení otázky č. 8 dotazníku

Má výchovný poradce, podle Vašeho názoru, svojí opodstatněnost v oblasti kariérového poradenství?

Graf č. 10.

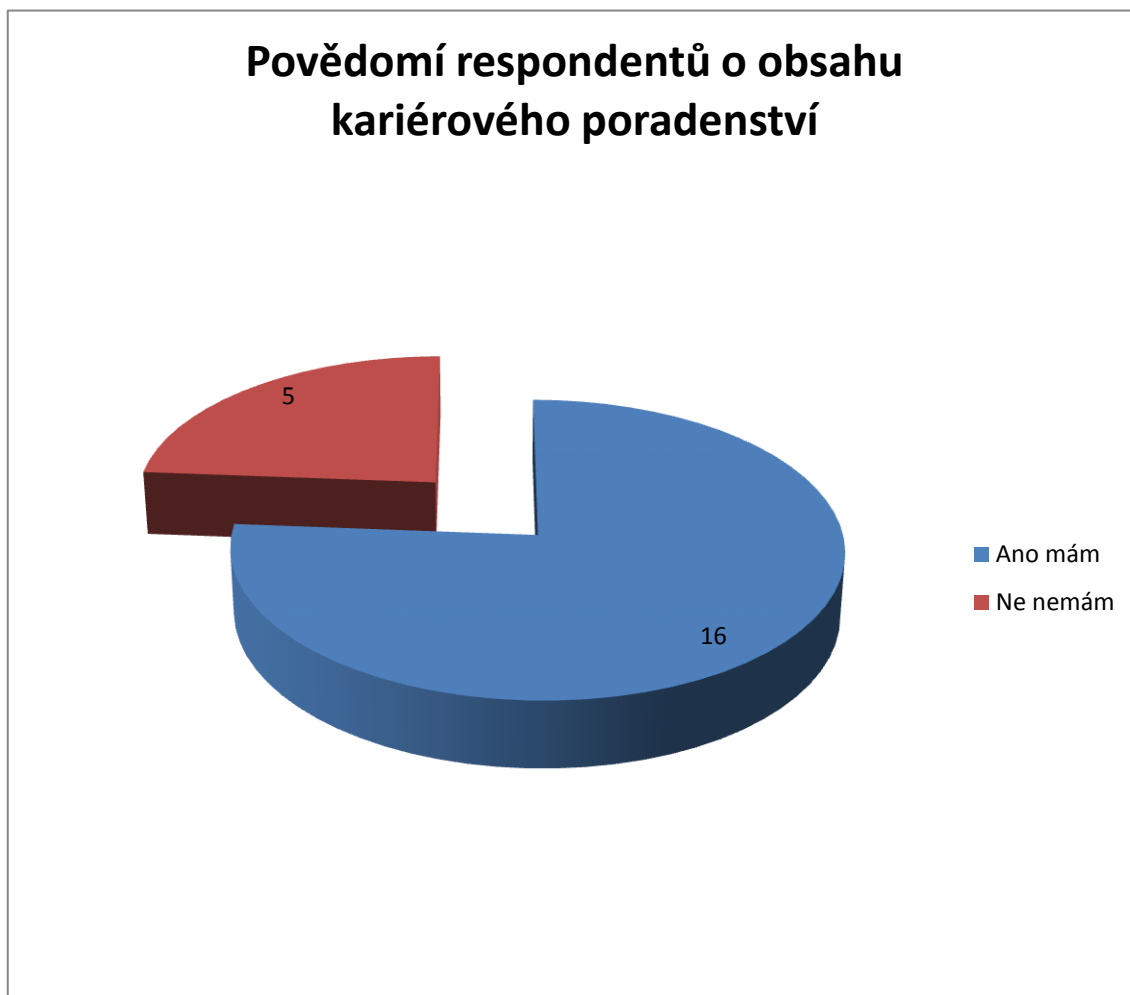
Zdroj: Vlastní průzkum

Z výsledků zjištění vyplývá, že v oblasti kariérového poradenství u 90 % opodstatnění má, u 10 % spíše ano.

Vyhodnocení otázky č. 9 dotazníku

Máte povědomí o tom, co je obsahem kariérového poradenství výchovného poradce?

Graf č. 11.

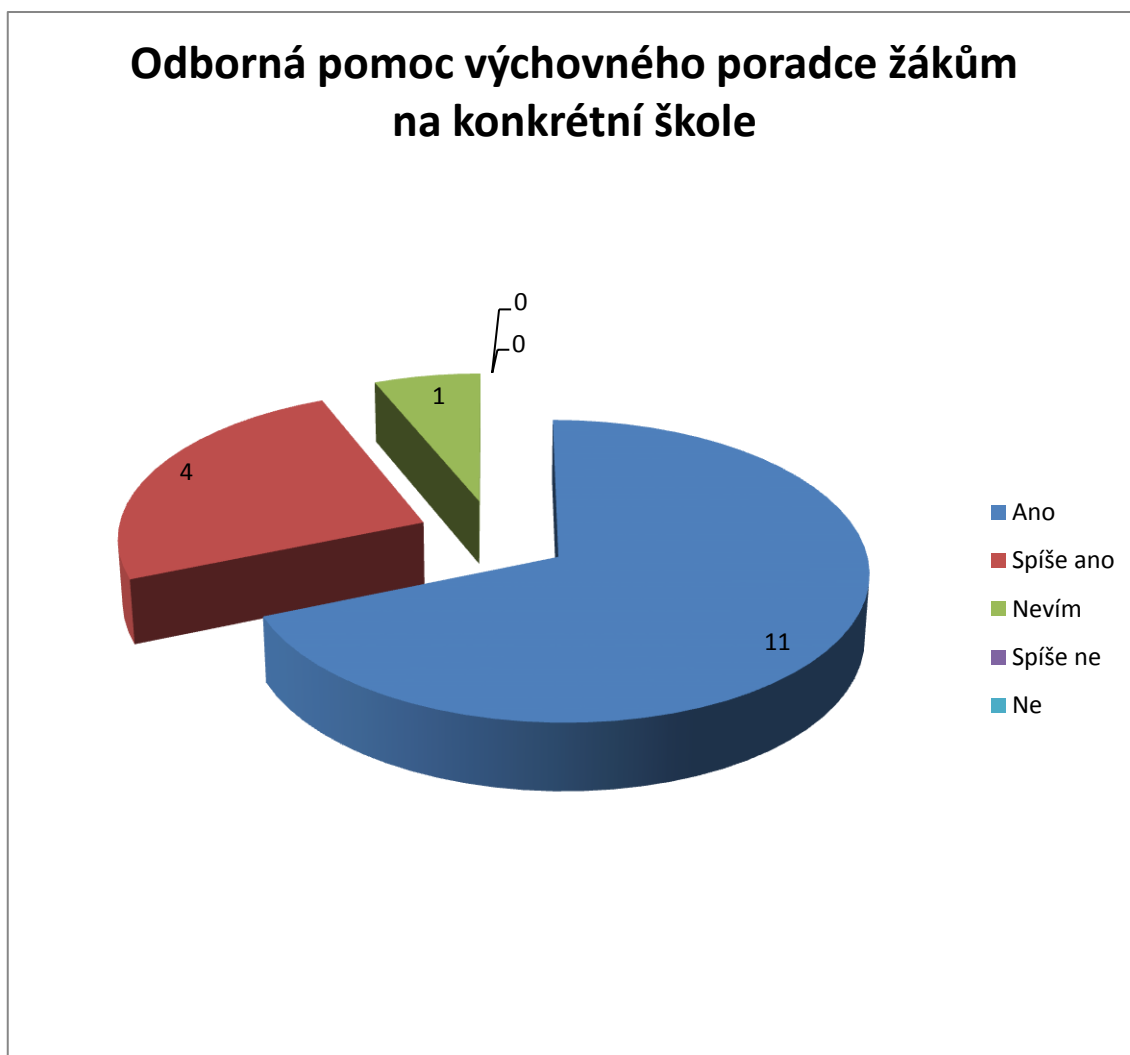
Zdroj: Vlastní průzkum

Z výsledků zjištění vyplývá, že 76 % respondentů povědomí o obsahu kariérového poradenství má a 24 % nemá.

Vyhodnocení otázky č. 10 dotazníku

Pokud jste na předchozí otázku odpověděli ano, domníváte se tedy, že výchovný poradce na Vaší škole dostatečně odborně pomáhá žákům s výběrem školy s ohledem na jejich budoucí profesní život?

Graf č. 12.

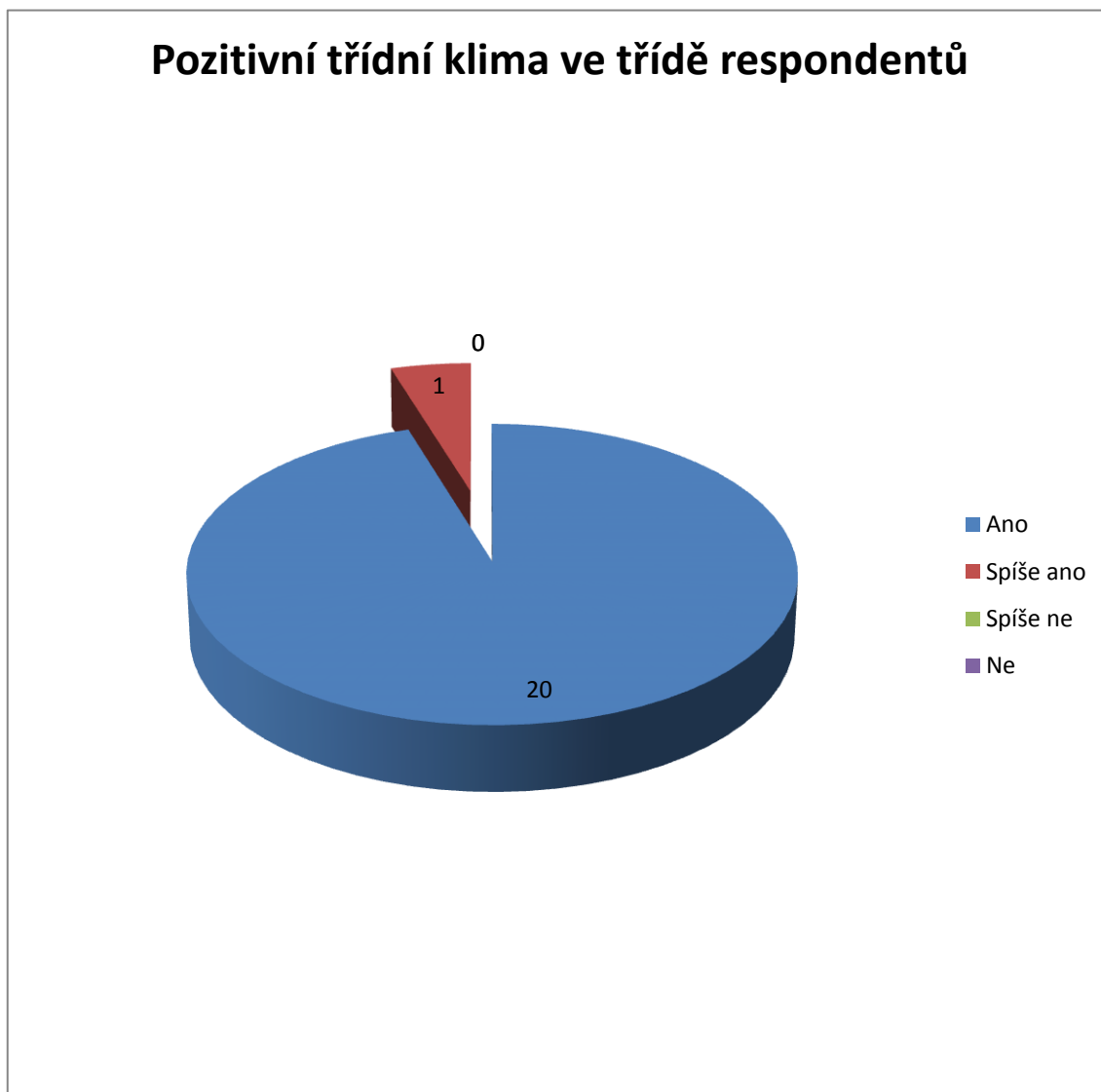
Zdroj: Vlastní průzkum

Z výsledků zjištěním vyplývá, že, 52 % respondentů se domnívá, že výchovný poradce je odborně nápomocen s výběrem následného vzdělávání, 19 % spíše ano a 5 % neví.

Vyhodnocení otázky č. 11 dotazníku

Máte ve Vaší třídě, dle Vašeho názoru pozitivní třídní klima?

Graf č. 13.

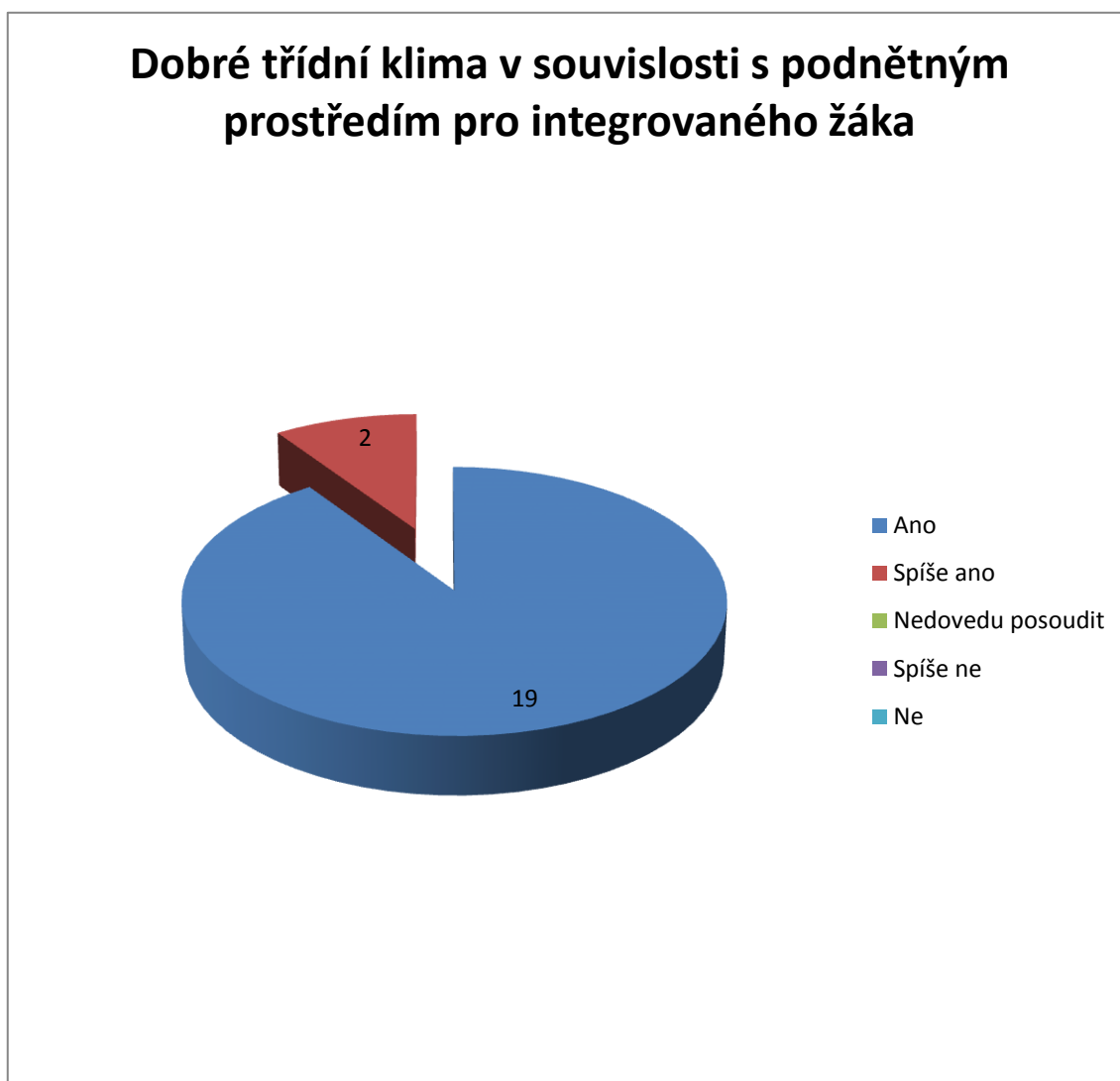
Zdroj: Vlastní průzkum

Z výsledků zjištění vyplývá, že 95 % respondentů má ve třídě pozitivní třídní klima a u 5 % spíše ano.

Vyhodnocení otázky č. 12 dotazníku

Domníváte se, že je ve Vaší třídě dobré klima ve spojitosti s dostatečně podnětným prostředím pro Vašeho integrovaného žáka?

Graf č. 14.

Zdroj: Vlastní průzkum

Z výsledků zjištěním vyplývá, že 90 % respondentů se domnívá, že dobré třídní klima má souvislost s podnětným prostředím pro integrovaného žáka, 10 % spíše ano.

Vyhodnocení otázky č. 13 dotazníku

Domníváte se, že na třídním klimatu se také podílí výchovný poradce?

Graf č. 15.

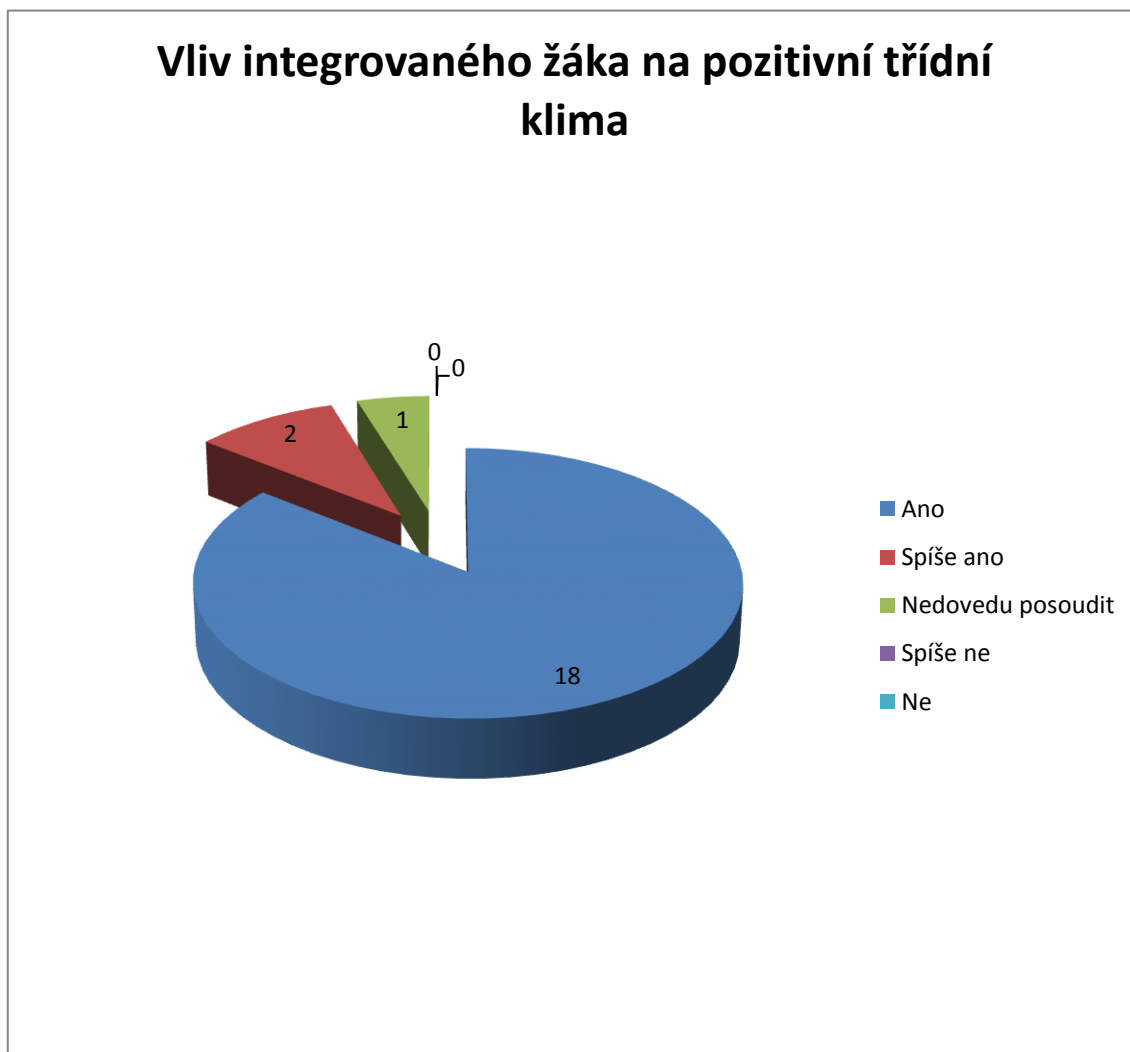
Zdroj: Vlastní průzkum

Z výsledků zjištěním vyplývá, že 75 % respondentů se domnívá, že má výchovný poradce podíl na klimatu třídy, 10 % spíše ano, 10 % nedovede posoudit a 5 % spíše ne.

Vyhodnocení otázky č. 14 dotazníku

Myslíte si, že integrovaný žák ve Vaší třídě má vliv na pozitivní klima?

Graf č. 16.

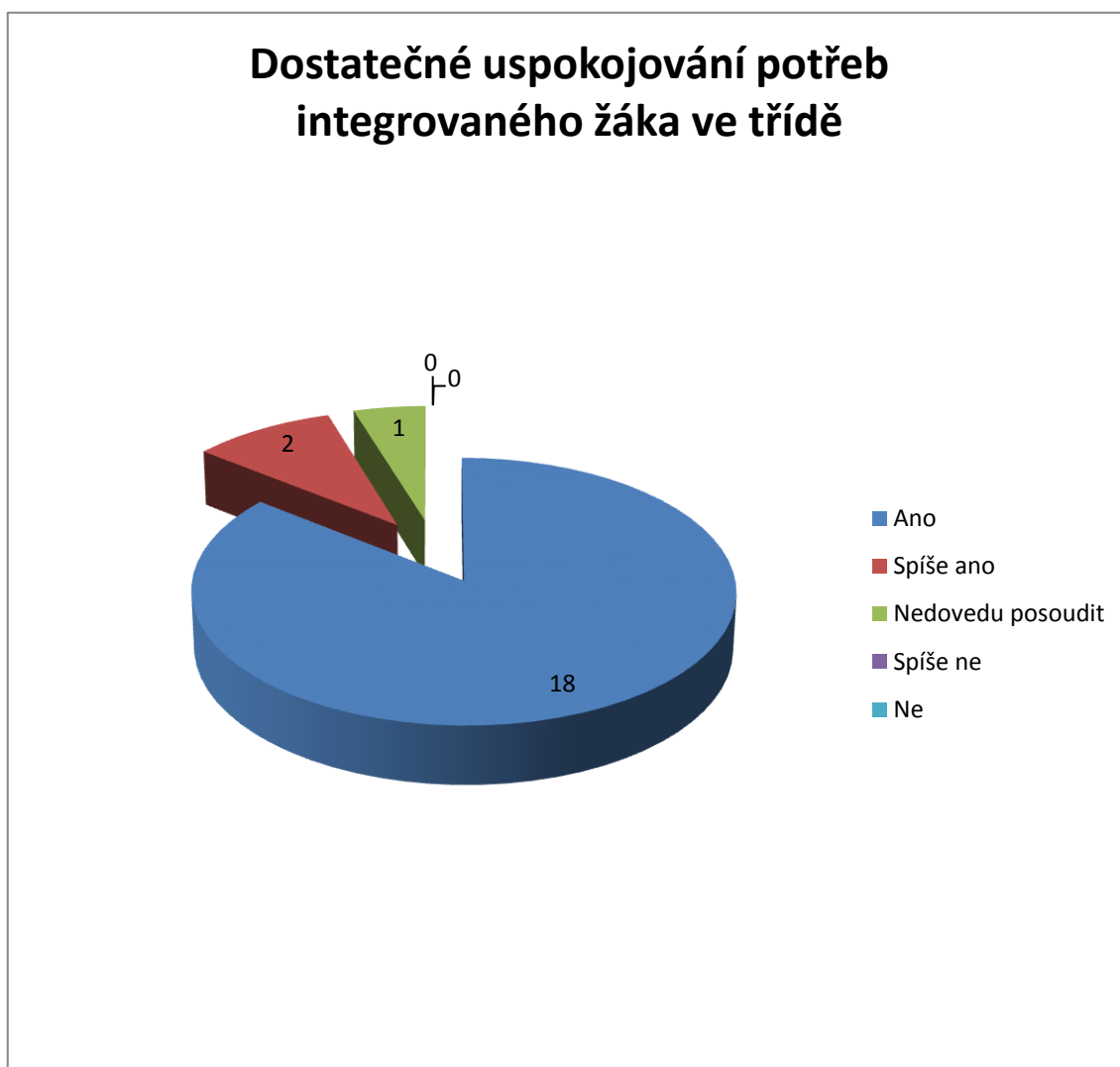
Zdroj: Vlastní průzkum

Z výsledků zjištěním vyplývá, že 85 % respondentů si myslí, že integrovaný žák má vliv na pozitivní třídní klima, 10 % spíše ano, 5 % nedovede posoudit.

Vyhodnocení otázky č. 15 dotazníku

Domníváte se, že dochází ke kvalitnímu a dostatečnému uspokojování potřeb integrovaného žáka ve Vaší třídě?

Graf č. 17.

Zdroj: Vlastní průzkum

Z výsledků zjištěním vyplývá, že 85 % respondentů se domnívá, že dochází k dostatečnému uspokojování potřeb integrovaného žáka, 10 % spíše ano, 5 % nedovede posoudit.

Vyhodnocení otázky č. 16 dotazníku

Ovlivňuje integrovaný žák ve Vaší třídě mezilidské vztahy?

Graf č. 18.

Zdroj: Vlastní průzkum

Z výsledků zjištěním vyplývá, že 95 % respondentů odpovědělo, že integrovaný žák má vliv na mezilidské vztahy ve třídě a 5 % spíše ano.

Vyhodnocení otázky č. 17 dotazníku

Pokud jste na předchozí otázku odpověděli ano nebo spíše ano, pak v jakém smyslu tento žák ovlivňuje mezilidské vztahy ve Vaší třídě?

Graf č. 19.

Zdroj: Vlastní průzkum

Z výsledků zjištění vyplývá, že 50 % respondentů vnímá vliv integrovaného žáka v pozitivním smyslu, 50 % v negativním smyslu.

Vyhodnocení otázky č. 18 dotazníku

Řeší výchovný poradce v souvislosti se žákem se speciálními vzdělávacími potřebami ve Vaší třídě výchovné problémy?

Graf č. 20.

Zdroj: Vlastní průzkum

Z výsledků zjištěním vyplývá, že 37 % respondentů odpovědělo kladně, 14 % spíše ano, 27 % spíše ne, 22 % ne.

Vyhodnocení otázky č. 19 dotazníku

Vnímáte poradenskou činnost na Vaší škole jako dostatečnou s ohledem na potřeby žáků?

Graf č. 21.

Zdroj: Vlastní průzkum

Z výsledků zjištění vyplývá, dostatečnost poradenské činnosti z 76 %, spíše ano z 19 % a 5 % nedovede posoudit.

Vyhodnocení otázky č. 20 dotazníku

Má funkce výchovného poradce, dle Vašeho názoru, v systému školního poradenství svoji opodstatněnost?

Graf č. 22.

Zdroj: Vlastní průzkum

Z výsledků zjištěním vyplývá, že opodstatněnost funkce výchovného poradce z 90 % je, z 10 % spíše je.

Vyhodnocení otázky č. 21 dotazníku

Domníváte se, že je spolupráce mezi výchovným poradcem a rodiči dostatečně provázaná a dostatečná?

Graf č. 23.

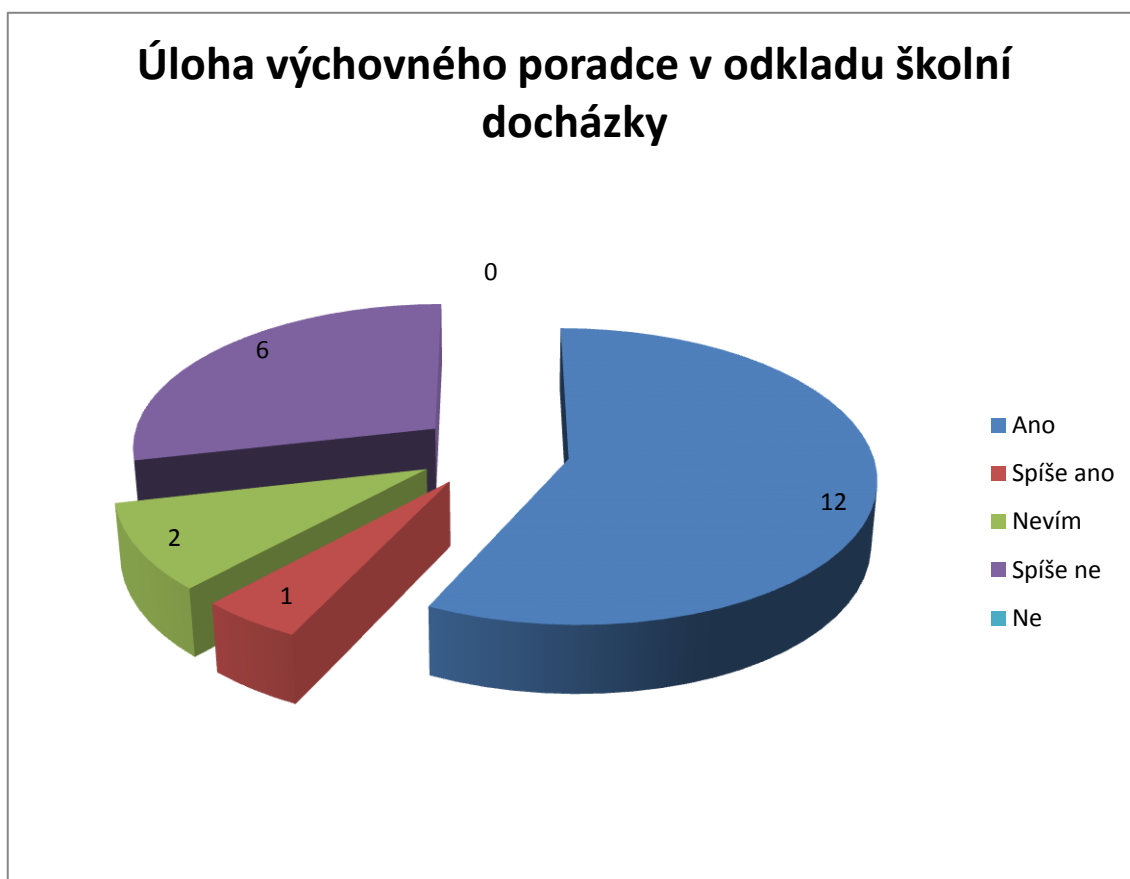
Zdroj: Vlastní průzkum

Z výsledků zjištěním vyplývá, že provázanost spolupráce výchovného poradce a rodiči z 85 % je dostatečná, z 10 % spíše ano a 5 % respondentů neví.

Vyhodnocení otázky č. 22 dotazníku

Má, dle Vašeho názoru, výchovný poradce svoji úlohu a význam v procesu odkladu školní docházky u dětí, které přicházejí z preprimárního do primárního vzdělávání?

Graf č. 24.

Zdroj: Vlastní průzkum

Z výsledků zjištěním vyplývá, že z 57 % má výchovný poradce při odkladu školní docházky opodstatněnou úlohu, z 5 % spíše ano, z 10 % respondenti neví a z 28 % spíše ne.

5.4 Vyhodnocení výsledků průzkumu

Průzkumná část této diplomové práce se zabývala zjištěními, která se týkala názorů respondentů, tedy pedagogů základního vzdělávání, v oblasti výchovného poradenství na jejich školách a třídního klimatu. Průzkumu se zúčastnilo celkem 21 respondentů, z nichž bylo 19 žen a 2 muži.

Druhá otázka se týkala zjištění, jak dlouhou pedagogickou praxi mají jednotliví oslovení respondenti. Pedagogickou praxi v délce jednoho až tří let mají 4 respondenti. Čtyři až osm let učí 8 oslovených respondentů a devět až čtrnáct let se ve školství pohybuje 6 respondentů. Pedagogickou praxi, která je delší než patnáct let, mají 3 respondenti.

Další otázka se zabývala zjištěním, zda oslovení respondenti vnímají úlohu výchovného poradce na jejich škole pozitivně. Ano na tuto otázku odpovědělo 16 respondentů a spíše ano odpověděli 3 respondenti. Jeden respondent nedovede toto posoudit a pouze jeden respondent vidí úlohu výchovného poradce na jejich škole jako méně podstatnou. Z výsledků průzkumu vyplívá, že většina oslovených respondentů vnímá pozici výchovného poradce na jejich škole jako důležitou a přínosnou v oblasti poradenství a pomoci žákům či jejich rodičům.

Otázka číslo čtyři zněla: Je podle Vašeho názoru pozice výchovného poradce v našem školství důležitá? Na tuto otázku odpovědělo 12 respondentů ano a 7 respondentů spíše ano. Odpověď na tuto otázku neznal pouze jeden respondent a jeden respondent odpověděl spíše ne, tedy tento oslovený respondent nepovažuje pro naše školství za důležité, mít na škole výchovného poradce. Průzkum prokázal, že většina oslovených respondentů vnímá výchovného poradce jako nedílnou a důležitou součást výchovně vzdělávacího procesu.

Další, v pořadí pátá otázka, se zabývala zjištěním, zda respondenti vnímají konkrétního výchovného poradce na jejich škole jako fundovaného a po odborné stránce dostatečně připraveného. Na tuto otázku odpovědělo ano 18 respondentů a 2 respondenti odpověděli spíše ano. Pouze jeden respondent nedokázal na tuto otázku odpovědět. Výsledky průzkumu jasně ukazují na fakt, že respondenti vnímají jejich

výchovného poradce na škole jako odborníka, který je po odborné stránce dostatečně kompetenčně vybavený pro to, aby mohl poskytovat poradenskou činnost žákům, učitelům a rodičům žáků.

Domníváte se, že jsou na Vaší škole dostatečně kvalitní podmínky pro integraci dětí se speciálními vzdělávacími potřebami? Tak zněla další otázka dotazníku. 18 respondentů odpovědělo ano a 1 respondent spíše ano. Pouze jeden respondent nedovedl na tuto otázku odpovědět a stejný počet, tedy jeden respondent odpověděl spíše ne. Průzkum prokázal, že respondenti vnímají podmínky pro integraci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami na jejich škole jako vhodné a vyhovující.

Další, v pořadí sedmá otázka dotazníku zněla: Myslíte si, že pro konkrétního žáka se speciálními vzdělávacími potřebami, který navštěvuje Vaši třídu, je pomoc výchovného poradce důležitá a nezbytná? Na tuto otázku odpovědělo 19 respondentů ano a jeden respondent spíše ano. Pouze jeden respondent nedovedl na tuto otázku odpovědět. Jak potvrdil průzkum, pedagogové základních škol vnímají pomoc výchovného poradce žákovi se speciálními vzdělávacími potřebami, který navštěvuje jejich třídu, jako důležitou a nezbytnou pro kvalitní edukační proces.

Další, osmá otázka, se zabývala zjištěním, zda má funkce výchovného poradce na základní škole svoji opodstatněnost v oblasti kariérového poradenství. Na tuto otázku odpovědělo ano 19 respondentů a 2 respondenti spíše ano. Žádný z respondentů neodpověděl na tuto otázku záporně. Z výsledků průzkumu je zřejmé, že všichni oslovení učitelé základních škol, vnímají úlohu výchovného poradce v oblasti kariérového poradenství jako nenahraditelnou a pro žáky a jejich rodiče jako důležitý element v přípravě na profesní život.

Další otázka se zabývala zjištěním, zda mají oslovení respondenti elementární povědomí o tom, co je obsahem kariérového poradenství výchovného poradce. Zcela ucelený obraz o obsahu kariérového poradenství má 16 oslovených respondentů. Naopak 5 respondentů nemá povědomí o tom, co je obsahem tohoto poradenství. Výsledky průzkumu prokázaly, že ne všichni učitelé základních škol vědí, co je obsahem práce výchovného poradce v oblasti kariérového poradenství.

Další otázka byla určena pouze pro respondenty, kteří na předchozí otázku odpověděli, že mají povědomí o obsahu práce výchovného poradce v oblasti kariérového poradenství. Tato otázka zněla: Pokud jste na předchozí otázku odpověděli ano, domníváte se tedy, že výchovný poradce na Vaší škole dostatečně odborně pomáhá žákům s výběrem školy s ohledem na jejich budoucí profesní život? Na tuto otázku odpovědělo 11 respondentů ano a 4 respondenti spíše ano. Odpověď neznal pouze jeden respondent a záporně neodpověděl nikdo u oslovených pedagogů. Z výsledků průzkumu je zřejmé, že respondenti vnímají pomoc výchovného poradce v oblasti poradenské kariérové činnosti, jako důležitou a přínosnou s ohledem na budoucí studijní i kariéerní život žáků.

Jedenáctá otázka se zabývala zjištěním, zda oslovení respondenti vnímají klima v jejich školní třídě jako pozitivní. Ano na tuto otázku odpovědělo 20 respondentů a jeden respondent odpověděl spíše ano. Žádný z oslovených respondentů nevnímá jejich třídní klima jako negativní. Průzkum prokázal, že třídní klima v jednotlivých třídách je vnímáno jako pozitivní, což se odráží také v edukačním procesu.

Domníváte se, že je ve Vaší třídě, dobré klima ve spojitosti s dostatečně podnětným prostředím pro Vašeho integrovaného žáka? Tak zněla v pořadí dvanáctá otázka. 19 respondentů odpovědělo ano a 2 respondenti spíše ano. Žádný z oslovených pedagogů neodpověděl na tuto otázku záporně. Výsledky průzkumu prokazují, podle názoru učitelů se dobré školní a potažmo třídní klima pozitivně projevuje ve spojitosti s podnětným prostředím pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, kteří jsou do běžných tříd integrováni.

Další otázka zjišťovala, zda se na dobrém třídním klimatu podílí také výchovný poradce. 16 oslovených respondentů spatřuje pozitiva ve vlivu výchovného poradce na třídní klima a odpovědělo ano. Spíše ano odpověděli 2 respondenti a stejný počet respondentů nedovedl na tuto otázku odpovědět. Pouze jeden respondent odpověděl na tuto otázku spíše ne. Z výsledků průzkumu je patrné, že učitelé vnímají pozitivně roli výchovného poradce v oblasti vytváření dobrého a pozitivního klimatu v jejich třídě.

Další otázka dotazníku se zabývala zjištěním, zda respondenti vnímají vliv integrovaného žáka na pozitivní třídní klima. Na tuto otázku odpovědělo ano 18

respondentů a 2 respondenti spíše ano. Pouze jeden respondent nedovedl na tuto otázku odpovědět. Výsledky průzkumu ukázaly, že učitelé vnímají přítomnost integrovaného žáka ve třídě jako důležitý element při vytváření pozitivního třídního klimatu.

V pořadí patnáctá otázka dotazníku zněla: Domníváte se, že dochází ke kvalitnímu a dostatečnému uspokojování potřeb integrovaného žáka ve Vaší třídě? Ano na tuto otázku odpovědělo 18 oslovených respondentů a 2 respondenti spíše ano. Negativní odpověď nezazněla ani v jednom případě. Z výsledků průzkumu je zřetelné, že všichni oslovení učitelé jsou přesvědčeni o tom, že v jejich třídě dochází k dostatečnému uspokojování potřeb integrovaného žáka se speciálními vzdělávacími potřebami.

Na otázku, zda podle názoru oslovených respondentů, ovlivňuje integrovaný žák mezilidské vztahy ve třídě, odpovědělo 20 respondentů ano a jeden respondent spíše ano. Výsledky tedy jasně prokazují, že integrovaný žák ve třídě, má velký vliv na utváření mezilidských vztahů a to jak pozitivních, tak negativních.

Další otázka byla určena pouze pro respondenty, kteří na předchozí otázku odpověděli ano nebo spíše ano. V tomto případě tak odpověděli všichni respondenti. Otázka zněla: Pokud jste na předchozí otázku odpověděli ano nebo spíše ano, pak v jakém smyslu tento žák ovlivňuje mezilidské vztahy ve Vaší třídě? 11 respondentů je přesvědčeno o tom, že integrovaný žák v jejich třídě ovlivňuje mezilidské vztahy v pozitivním slova smyslu. Avšak stejný počet respondentů, tedy 11 se domnívá, že v jejich třídě integrovaný žák ovlivňuje mezilidské vztahy v negativním smyslu. Je tedy nezbytné si uvědomit, že to, jakým způsobem integrovaný žák ovlivňuje mezilidské vztahy ve třídě, závisí na individuálních osobnostních vlastnostech tohoto žáka a na typu a stupni jeho postižení.

V pořadí osmnáctá otázka zněla: Řeší výchovný poradce v souvislosti se žákem se speciálními vzdělávacími potřebami ve Vaší třídě výchovné problémy? Na tuto otázku odpovědělo ano 8 respondentů a spíše ano 3 respondenti. Naopak ne odpovědělo 5 respondentů a spíše ne 6 respondentů. Výsledky průzkumu tedy prokazují, že míra řešení výchovných problémů výchovným poradcem je dána konkrétní osobností žáka a je tedy závislá na typu a stupni postižení, které ovlivňují jeho případné negativní chování, které směřuje k výchovným problémům.

Další otázka byla zaměřena na zjištění, zda respondenti vnímají poradenskou činnost na jejich škole v oblasti pomoci žákům se speciálními vzdělávacími potřebami jako dostatečnou. Ano odpovědělo 16 respondentů a spíše ano 4 respondenti. Pouze jeden respondent nedokázal na tuto otázku odpovědět. Průzkum tedy prokázal, že respondenti vnímají důležitost poradenské činnosti pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.

Má funkce výchovného poradce, dle Vašeho názoru, v systému školního poradenství svoji opodstatněnost? Tak zněla v pořadí dvacátá otázka dotazníku. Určitě má odpovědělo 19 respondentů a spíše má, odpověděli dva respondenti. Negativně neodpověděl žádný respondent. Z výsledků průzkumu je patrné, že si respondenti uvědomují důležitost výchovného poradce na jejich škole.

Předposlední otázka dotazníku se zabývala zjištěním, zda se oslovení respondenti domnívají, že je spolupráce mezi výchovným poradcem a rodiči dostatečná. Ano na tuto otázku odpovědělo 18 respondentů a spíše ano dva respondenti. Negativně na tuto otázku neodpověděl žádný respondent. Pouze jeden respondent nedokázal na tuto otázku odpovědět. Průzkum prokázal, že je na jednotlivých konkrétních školách spolupráce mezi výchovným poradcem a rodiči na velmi dobré úrovni.

Poslední otázka zněla: Má, dle Vašeho názoru, výchovný poradce svoji úlohu význam v procesu odkladu školní docházky u dětí, které přecházejí z preprimárního do primárního vzdělávání? Na tuto otázku odpovědělo ano 12 respondentů a 2 respondenti spíše ano. Spíše ne odpovědělo 6 respondentů. Pouze jeden respondent nedovedl na tuto otázku odpovědět. Výsledky průzkumu ukazují, že ne všichni učitelé jsou přesvědčeni o tom, že by výchovný poradce hrál významnější roli v procesu odkladu školní docházky.

ZÁVĚR

Diplomová práce s názvem „Osobnost a úloha výchovného poradce na základní škole“ se zabývala výchovným poradenstvím v prostředí institucionálního vzdělávání (na jeho primární i úrovni). V teoretické části byly vymezeny základní pojmy týkající se této problematiky, jako jsou například speciální vzdělávací potřeby, specifické poruchy učení a chování aj. V další kapitole byl proveden stručný vhled do výchovného poradenství v historickém kontextu a to jak u nás, tak v zahraničí. Primárním cílem teoretické části této diplomové práce bylo seznámit s personou výchovného poradce na základní škole, tedy vymežit jeho kompetence, zaměřit se na jeho kvalifikační předpoklady, osobnost a zabývat se standardy, které jeho profese doprovázejí.

Další kapitola se zabývá poradenskými a sociálními institucemi v systému školských poradenských pracovišť (PPP, SPC, aj.), ale také institucemi, které spadají pod resort práce a sociálních věcí (OSPOD), na které se mohou rodiče a případně i učitelé obrátit, v případě jakýchkoli problémů žáka, které je potřeba řešit.

Následující kapitola se zaměřila zejména na objekt edukačního procesu, tedy na žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, kteří trpí nějakým handicapem v oblasti fyzické, psychické či sociální. Práce také mapuje některé poruchy, se kterými se mohou učitelé na základní škole nejčastěji setkat a to poruchy pozornosti s hyperaktivitou a také specifické poruchy učení a chování. V neposlední řadě je zde také nastíněna spolupráce mezi rodinou, školou a školskými či školními poradenskými pracovišti a způsoby jejich komunikace

Praktická část se zaměřila na průzkum, který se týkal názoru respondentů, tedy učitelů a učitelek základních škol, na potřebnost osoby výchovného poradce v primárním institucionálním vzdělávání. Pro účel průzkumu byly použity metody pedagogického výzkumu (dotazník a jeho následná analýza). Výsledky průzkumu jsou vyjádřeny za pomoci přehledných výsečových grafů a v následné kapitole písemně rozebrány.

Průzkum si stanovil určité hypotézy, které bylo potřeba potvrdit nebo popřípadě vyvrátit. První hypotéza se zabývala předpokladem, že většina oslovených respondentů, bude vnímat práci výchovného poradce v procesu integrace a vzdělávání jako velice přínosnou a důležitou. Tento předpoklad a tím i hypotéza se bezezbytku potvrdila. Pedagogové základních škol, kteří byli prostřednictvím dotazníků osloveni, vnímají funkci výchovného poradce na základní škole jako důležitou a nezbytnou.

Druhá hypotéza vyslovovala domněnku, že výchovný poradce, bude podle názoru respondentů, významným a důležitým článkem a prostředníkem, při poradenské činnosti žákům se speciálními vzdělávacími potřebami, v oblasti kariérového poradenství. Tato hypotéza se také bezezbytku potvrdila. Respondenti prostřednictvím odpovědí v dotazníku potvrdili, že výchovný poradce na jejich škole je obecně vnímán jako důležitý článek v oblasti kariérového poradenství žáků a jejich přípravě na další studijní a pracovní život.

Třetí hypotéza zněla: Předpokládá se většinová shoda respondentů na tom, že výchovný poradce, jako součást školního prostředí, bude mít velký podíl na utváření pozitivního klimatu školy, potažmo třídy. Tato hypotéza se také potvrdila. Respondenti vnímají výchovného poradce jako důležitý článek při utváření pozitivního školního a potažmo třídního klimatu.

Poslední, čtvrtá hypotéza, prezentovala domněnku, že výchovný poradce na základní škole má svoji úlohu v procesu odkladu školní docházky. Tato hypotéza se potvrdila pouze z části. Někteří oslovení respondenti nevidí v práci výchovného poradce spojitost s institutem odkladu školní docházky.

Z prezentovaných závěrů průzkumu vyplývají určitá doporučení. Pedagogové by měli být více obeznámeni se všemi kompetencemi výchovného poradce tak, aby v případě zjištění problémů žáka, jej dovedli odkázat na vhodného odborného poradenského pracovníka a také aby měli komplexní povědomí o všech kompetencích výchovného poradce, jako součásti školního poradenského pracoviště. Také by bylo vhodné, aby učitelé měli dostatečné povědomí o tom, jak mohou v první fázi sami pomoci žákovi se speciálními vzdělávacími potřebami nebo výchovnými problémy v jejich třídě. Včasná intervence je totiž v mnoha případech důležitým aspektem pro

eliminaci negativních jevů a velice dobře působí jako preventivní prostředek při předcházení těmto nežádoucím projevům žáka, které jsou spojeny s jeho postižením nebo chováním.

Závěrem je důležité podotknout, že práce poskytla vhled do problematiky výchovného poradenství na základní škole, jako jednoho ze tří elementárních poradenských pracovišť, které jsou určeny pro žáky s problémy různého rázu. Respondenti se shodli na názoru, že persona výchovného poradce je důležitým elementem edukačního procesu a má důležitý a klíčový význam v oblasti poradenství v systému institucionálního vzdělávání.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

BRADA, Josef, Jan SOLFRONK a František TOMÁŠEK. 1996. *Vedení školy*. Praha: RAABE, ca 300 s. Nahlížet - nacházet. ISBN 80-902-1890-3.

ČESKÁ REPUBLIKA. Vyhláška o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. 2005. In: 72/2005. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, částka 20/2005. Dostupné také z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-72#p2>

ČESKÁ REPUBLIKA. Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: 561/2004. Praha: MŠMT ČR, 2004.

ČESKÁ REPUBLIKA. Zákon o sociálně - právní ochraně dětí. 1999. In: 359/1999. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, částka 111/1999. Dostupné také z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359#cast1>

ČÁP, David. 2009. *Výchovné poradenství: výklad je zpracován k právnímu stavu ke dni 1.12.2009*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, xxi, 250 s. Meritum (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-498-7.

HANÁK, Petr a Jan MICHALÍK. 2011. *Speciálně pedagogické centrum*. 1. Olomouc: Univerzita Palackého Olomouc.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. 2010. *Velký psychologický slovník*. Vyd. 4., V Portálu 1. Ilustrace Karel Nepraš. Praha: Portál, 797 s. ISBN 978-80-7367-686-5.

JEDLIČKA, Richard. 2011. *Výchovné problémy s žáky z pohledu hlubinné psychologie*. Vyd. 1. Praha: Portál, 246 s. ISBN 978-807-3677-886.

JUCOVIČOVÁ, Drahomíra a Hana ŽÁČKOVÁ. 2010. *Neklidné a nesoustředěné dítě ve škole a v rodině*. Vyd. 1. Praha: Grada, 238 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-802-4726-977.

KAPRÁLEK, Karel a Zdeněk BĚLECKÝ. 2004. *Jak napsat a používat individuální vzdělávací program*. Vyd. 1. Praha: Portál, 139 s. Pedagogická praxe. ISBN 80-717-8887-2.

KUCHARSKÁ, Anna. *Školní speciální pedagog*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2013, 223 s. ISBN 978-802-6204-978.

LAŽOVÁ, Ladislava. *Mateřská škola komunikuje s rodiči: výměna informací, řešení problémů*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2013, 130 s. ISBN 978-80-262-0378-0.

POKORNÁ, Věra. 2001. *Teorie a náprava vývojových poruch učení a chování*. Vyd. 3., rozš. a opr. Praha: Portál, 333 s. il. ISBN 80-717-8570-9.

PROCHÁZKA, Roman. 2014. *Teorie a praxe poradenské psychologie*. Vyd. 1. Praha: Grada, 249 s. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4744-513.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. 2009. *Pedagogický slovník*. 6., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, 395 s. ISBN 978-807-3676-476

VÁGNEROVÁ, Marie. 2001. *Kognitivní a sociální psychologie žáka základní školy*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 304 s. ISBN 80-246-0181-8.

.VÁGNEROVÁ, Marie. 1997. *Psychologie problémového dítěte školního věku*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 170 s. ISBN 80-718-4488-8.

VÁGNEROVÁ, Marie. 2005. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 430 s. ISBN 80-246-1074-4.

Zákon 82/2015, kterým se mění Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). 561/2004. Praha: MŠMT ČR, 2004, §16, odst. 2.

ZELINKOVÁ, Olga. 2003. *Poruchy učení: dyslexie, dysgrafie, dysortografie, dyskalkulie, dyspraxie, ADHD*. 10., zcela přeprac. a rozš. vyd. Praha: Portál, 263 s. ISBN 80-717-8800-7.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

LACENA, Ivan. 2010. *Průručka pro výchovných poradcov*. Vyd. 1. V Praze: UJAK, 8 s. ISBN 978-80-7452-006-8

Seznam použitých internetových zdrojů

OSPOD info: Orgán sociálně – právní ochrany dětí (online) 2014. Praha: OSPOD (cit. 2015-05-13). Dostupné z: <http://www.ospod.info/>

SEZNAM ZKRATEK

ADHD	-	Poruchy pozornosti a hyperaktivita
ČR	-	Česká republika
IVP	-	Individuální vzdělávací plán
OSPOD	-	Odbor sociálně – právní ochrany dětí
OŠD	-	Odklad školní docházky
PPP	-	Pedagogicko – psychologická poradna
SPC	-	Speciálně pedagogické centrum
SPU	-	Specifické poruchy učení
SVP	-	Speciální vzdělávací potřeby
VP	-	Výchovný poradce

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Seznam grafů

Graf 1: návratnost dotazníků v první fázi.....	51
Graf 2: návratnost dotazníků ve druhé fázi.....	52
Graf 3: Pohlaví respondentů.....	53
Graf 4: Délka pedagogické praxe respondentů.....	54
Graf 5: Pozitivní úloha VP z pohledu respondentů.....	55
Graf 6: Důležitost pozice VP v systému institucionálního vzdělávání.....	56
Graf 7: Odborná fundovanost VP v konkrétní škole.....	57
Graf 8: Kvalita podmínek pro integraci na konkrétní škole.....	58
Graf 9: Důležitost VP pro integrovaného žáka.....	59
Graf 10: Opodstatněnost VP v oblasti kariérového poradenství.....	60
Graf 11: Povědomí respondentů o obsahu kariérového poradenství.....	61
Graf 12: Odborná pomoc VP žákům na konkrétní škole.....	62
Graf 13: Pozitivní třídní klima ve třídě respondentů.....	63
Graf 14: Dobré tř. klima v souvisl. s podnětným prostředím pro integr. žáka....	64
Graf 15: Podíl VP na třídním klimatu.....	65
Graf 16: Vliv integrovaného žáka na pozitivní třídní klima.....	66
Graf 17: Dostatečné uspokojování potřeb integrovaného žáka ve třídě.....	67

Graf 18: Vliv integrovaného žáka na mezilidské vztahy ve třídě.....	68
Graf 19: Vliv integrovaného žáka na mezilidské vztahy (poz., neg.).....	69
Graf 20: Řešení výchovných problémů VP v konkrétní třídě.....	70
Graf 21: Dost. por. činnosti s ohl. na uspokojování potřeb žáků	71
Graf 22: Opodstatněnost funkce VP v systému školního poradenství.....	72
Graf 23: Provázanost spolupráce mezi VP a rodiči.....	73
Graf 24: Úloha VP v OŠD.....	74

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A - DotazníkI

Příloha B – Individuální vzdělávací plán.....IX

Dotazník pro učitele/ky základních škol v Rakovníku

Vážený respondente/ko,

jsem studentkou magisterského studia Speciální pedagogika – učitelství Univerzity Jana Amose Komenského v Praze a píším diplomovou práci na téma „Osobnost a úloha výchovného poradce na základní škole“. Ráda bych Vás požádala o vyplnění tohoto dotazníku a předem Vám poděkovala za Váš čas, který k jeho vyplnění budete věnovat.

Předem Vám děkuji za spolupráci.

Bc. Jolana Barnová

Prosím zaškrtněte křížkem u každé otázky jednu z možností

1. Vaše pohlaví

- muž
- žena

2. Kolik máte let pedagogické praxe

- 1 – 3 roky
- 4 – 8 let
- 9 – 14 let
- 15 let a více

3. Vnímáte úlohu výchovného poradce na Vaší škole pozitivně?

- Ano
- Spíše ano
- Nedovedu posoudit
- Spíše ne
- Ne

4. Je podle Vašeho názoru pozice výchovného poradce v našem školství důležitá?

- Ano
- Spíše ano
- Nedovedu posoudit
- Spíše ne
- Ne

5. Domníváte se, že pracovník, který na Vaší škole vykonává také funkci výchovného poradce, je dostatečně odborně fundovaný?

- Ano
- Spíše ano
- Nedovedu posoudit
- Spíše ne
- Ne

6. Domníváte se, že jsou na Vaší škole dostatečně kvalitní podmínky pro integraci dětí se speciálními vzdělávacími potřebami?

- Ano
- Spíše ano
- Nedovedu posoudit
- Spíše ne
- Ne

7. Myslíte si, že pro konkrétního žáka se speciálními vzdělávacími potřebami, který navštěvuje Vaši třídu, je pomoc výchovného poradce důležitá a nezbytná?

- Ano
- Spíše ano
- Nevím
- Spíše ne
- Ne

8. Má výchovný poradce, podle Vašeho názoru, svoji opodstatněnost v oblasti kariérového poradenství?

- Ano
- Spíše ano
- Nevím
- Spíše ne
- Ne

9. Máte povědomí o tom, co je obsahem kariérového poradenství výchovného poradce?

- Ano mám
- Ne nemám

10. Pokud jste na předchozí otázku odpověděli ano, domníváte se tedy, že výchovný poradce na Vaší škole dostatečně odborně pomáhá žákům s výběrem školy s ohledem na jejich budoucí profesní život?

- Ano
- Spíše ano
- Nevím
- Spíše ne
- Ne

11. Máte ve Vaší třídě, dle Vašeho názoru, pozitivní třídní klima?

- Ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Ne

12. Domníváte se, že je ve Vaší třídě dobré klima ve spojitosti s dostatečně podnětným prostředím pro Vašeho integrovaného žáka?

- Ano
- Spíše ano
- Nedovedu posoudit
- Spíše ne
- Ne

13. Domníváte se, že na třídním klimatu se také podílí výchovný poradce?

- Ano
- Spíše ano
- Nedovedu posoudit
- Spíše ne
- Ne

14. Myslíte si, že integrovaný žák ve Vaší třídě má vliv na pozitivní klima?

- Ano
- Spíše ano
- Nedovedu posoudit
- Spíše ne
- Ne

15. Domníváte se, že dochází ke kvalitnímu a dostatečnému uspokojování potřeb integrovaného dítěte ve Vaší třídě?

- Ano
- Spíše ano
- Nedovedu posoudit
- Spíše ne
- Ne

16. Ovlivňuje integrovaný žák ve Vaší třídě mezilidské vztahy?

- Ano
- Spíše ano
- Nedovedu posoudit
- Spíše ne
- Ne

17. Pokud jste na předchozí otázku odpověděli ano nebo spíše ano, pak v jakém smyslu tento žák ovlivňuje mezilidské vztahy ve Vaší třídě?

- V pozitivním smyslu
- V negativním smyslu

18. Řeší výchovný poradce v souvislosti se žákem se speciálními vzdělávacími potřebami ve Vaší třídě výchovné problémy?

- Ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Ne

19. Vnímáte poradenskou činnost na Vaší škole jako dostatečnou s ohledem na potřeby žáků?

- Ano
- Spíše ano
- Nedovedu posoudit
- Spíše ne
- Ne

20. Má funkce výchovného poradce, dle Vašeho názoru, v systému školního poradenství svoji opodstatněnost?

- Určitě má
- Spíše má
- Nedovedu posoudit
- Spíše nemá
- Určitě nemá

21. Domníváte se, že je spolupráce mezi výchovným poradcem a rodiči dostatečně provázaná a dostatečná?

- Ano
- Spíše ano
- Nevím
- Spíše ne
- Ne

22. Má, dle Vašeho názoru, výchovný poradce svoji úlohu význam v procesu odkladu školní docházky u dětí, které přicházejí z preprimárního do primárního vzdělávání?

- Ano
- Spíše ano
- Nevím
- Spíše ne
- Ne

Příloha B – Individuální vzdělávací plán

Vyučovací předmět	Název vyučovacího předmětu
Jméno a příjmení žáka	
Jméno a příjmení vyučujícího	
Vstupní pedagogická diagnostika (aktuální stupeň dosažených vědomostí, dovedností, návyků)	<p>Informace, týkající se např.:</p> <ul style="list-style-type: none">• vhodné je uvést aktuální úroveň znalostí a dovedností žáka v daném vyučovacím předmětu• specifika znalostí vzhledem k věku a zdravotnímu postižení žáka• možnosti zlepšení výkonu a efektivity učebních postupů vzhledem k osvojovanému učivu a ve vztahu k aktuálnímu zdravotnímu stavu žáka, postupy při osvojování učiva s ohledem na pracovní tempo žáka• zájmu o daný vyučovací předmět
Pedagogické postupy(metody a formy práce)	<p>Konkrétně rozpracované reedukační, kompenzační či terapeutické metody a formy práce např.:</p> <ul style="list-style-type: none">• maximální názornost• střídání učebních činností• relaxační činnosti• reedukační metody• kompenzační techniky• alternativní způsoby komunikace• úprava vzdělávacího obsahu• dramaterapeutické metody jako formy nácviku praktických sociálních dovedností

<p>Používané učební materiály a pomůcky</p>	<p>Přehled učebních materiálů, speciálních učebnic a pomůcek např.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • konkrétní učební i všechny kompenzační aj. pomůcky, které žák využívá při výuce daného předmětu
<p>Způsob zadávání a plnění úkolů</p>	<p>Forma a časové rozložení např.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ústně nebo písemně • kombinovanou formou • plnění úkolů v určených časových úsecích • upřesnění a plnění úkolů s asistentem pedagoga
<p>Způsob ověřování vědomostí a dovedností</p>	<p>Formy ověřování s ohledem na zdravotní postižení např.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ústní zkoušení, vhodně sestavené testy, písemné práce <ul style="list-style-type: none"> • úroveň a kvalita domácí přípravy • konkrétní činnosti a práce s asistentem pedagoga
<p>Způsob hodnocení</p>	<p>Forma hodnocení s ohledem na zdravotní postižení např.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kvalifikačním stupněm • širším slovním hodnocením • kombinací obou způsobů
<p>Spolupráce se zákonnými zástupci žáka/žákyně</p>	<p>Oblasti a forma spolupráce např.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • způsoby komunikace a její četnost (osobně, e-mailem, telefonicky apod.) <ul style="list-style-type: none"> • požadavky na domácí přípravu • doporučené aktivity žáka ve volném čase

Dohoda mezi žákem/žákyní a vyučujícím	Pouze v případě, že byla uzavřena.
Časový a obsahový plán vzdělávání žáka/žákyně	
Období	

Předpokládané
individuální
výstupy
žáka/žákyně
za dané období

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Jolana BARNOVÁ

Obor: speciální pedagogika - učitelství

Forma studia: kombinované

Název práce: Osobnost a úloha výchovného poradce na základní škole

Rok: 2015

Počet stran textu bez příloh: 74

Celkový počet stran příloh: 18

Počet titulů českých použitých zdrojů: 20

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 1

Počet internetových zdrojů: 1

Vedoucí práce: PaedDr. Viola Rašínová